

Міністерство освіти і науки України  
Державний вищий навчальний заклад  
«Донбаський державний педагогічний університет»  
Кафедра математики та інформатики

# **ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ**

Методичні рекомендації  
до практичних занять та самостійної роботи  
для здобувачів вищої освіти другого (магістерського)  
рівня вищої освіти

**Слов'янськ, 2021**

**УДК 378.016:347.77/.78(072)**

**I-73**

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (протокол № 8 від 28 травня 2021 р.)

**Рецензенти:**

доктор фізико-математичних наук, професор, завідувач кафедри математики та інформатики ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»  
**С. М. Чуйко;**

доктор фізико-математичних наук, доцент, в.о. заступника директора з наукової роботи Інституту прикладної математики і механіки НАН України  
**О. В. Несмелова.**

Інтелектуальна власність : методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти. / М-во освіти і науки, ДВНЗ "Донбас. держ. пед. ун-т" ; уклад. Т. В. Шулик. – Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторіна, 2021. – 70 с.

Методичні рекомендації поєднують лекційний матеріал із практичними завданнями для закріплення та контролю знань із початкової дисципліни «Інтелектуальна власність» і складаються з 7 розділів, кожен із яких має таку структуру: опорний конспект лекцій; питання до самоконтролю; тест для самоконтролю; завдання до практичного опрацювання теоретичного матеріалу; рекомендована література.

Видання призначено для здобувачів вищої освіти неюридичних спеціальностей, науково-педагогічних працівників і усіх тих, хто цікавиться питаннями права інтелектуальної власності.

©Шулик Т.В., 2021

## ЗМІСТ

<b>ВСТУП</b> .....	5
<b>Розділ 1. Загальні положення про право інтелектуальної власності</b>	
Опорний конспект лекції.....	6
Питання для самоконтролю.....	9
Тест для самоконтролю.....	10
Завдання до практичного опрацювання теоретичного матеріалу.....	12
Рекомендована література.....	12
<b>Розділ 2. Інтелектуальна власність на літературні, художні та інші твори (авторське право)</b>	
Опорний конспект лекції.....	13
Питання для самоконтролю.....	16
Тест для самоконтролю.....	17
Завдання до практичного опрацювання теоретичного матеріалу.....	18
Рекомендована література.....	19
<b>Тема 3. Суб'єктивні авторські і суміжні права</b>	
Опорний конспект лекції.....	20
Питання для самоконтролю.....	24
Тест для самоконтролю.....	24
Завдання до практичного опрацювання теоретичного матеріалу.....	26
Рекомендована література.....	26
<b>Розділ 4. Інтелектуальні власність на винахід, корисну модель та промисловий зразок</b>	
Опорний конспект лекції.....	28
Питання для самоконтролю.....	31
Тест для самоконтролю.....	31
Завдання до практичного опрацювання теоретичного матеріалу.....	33
Рекомендована література.....	34
<b>Розділ 5. Інтелектуальні власність на засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг</b>	
Опорний конспект лекції.....	35
Питання для самоконтролю.....	38
Тест для самоконтролю.....	39
Завдання до практичного опрацювання теоретичного матеріалу.....	41
Рекомендована література.....	41
<b>Тема 6. Інтелектуальні власність на інші (нетрадиційні об'єкти)</b>	
Опорний конспект лекції.....	42
Питання для самоконтролю.....	46
Тест для самоконтролю.....	46
Завдання до практичного опрацювання теоретичного матеріалу.....	48
Рекомендована література.....	48
<b>Тема 7. Договори у сфері інтелектуальної власності</b>	
Опорний конспект лекції.....	50
Питання для самоконтролю.....	55
Тест для самоконтролю.....	55
Завдання до практичного опрацювання теоретичного матеріалу.....	57
Рекомендована література.....	58

ГЛОСАРІЙ.....	59
ТЕМИ ПРЕЗЕНТАЦІЙ .....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЗАКОНОДАВЧИХ ТА НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТІВ.....	66
ЛІТЕРАТУРА.....	68

## ВСТУП

У сучасних умовах формуються нові стратегії розвитку закладів вищої освіти України, у яких культивуються морально-етичні принципи, яких мають дотримуватися всі учасники освітнього процесу. Поняття академічної доброчесності та інтелектуальної власності є базовими й актуальними для сучасної вищої освіти. Приділяючи увагу розвитку фундаментальних цінностей академічної доброчесності й інтелектуальної власності, держава в результаті отримує не тільки вагомий економічний, але й значний соціальний ефект.

Навчальна дисципліна «Інтелектуальна власність» належить до вибіркових навчальних дисциплін та викладається при підготовці здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти. Навчальна дисципліна має міждисциплінарний характер, і її вивчення буде корисним для подальшого використання майбутніми фахівцями у своїй професійній діяльності.

Метою методичних рекомендацій до практичних занять та самостійної роботи для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти з навчальної дисципліни «Інтелектуальна власність» є формування понятійного апарату та системних знань щодо основних інститутів права інтелектуальної власності; ознайомлення з міжнародним і національним законодавством, яке регулює відносини щодо створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності; дослідження механізмів реалізації та захисту немайнових і майнових прав суб'єктів права інтелектуальної власності; ознайомлення з особливостями договорів у сфері інтелектуальної власності.

Методичні рекомендації поєднують лекційний матеріал із практичними завданнями для закріплення та контролю знань. Комплекс практичних завдань представлений тестами, завданнями пошукового та практичного характеру, які дозволяють не лише перевірити рівень засвоєння теоретичного матеріалу здобувачами вищої освіти, але й стимулюють розвиток пошукових, евристичних здібностей.

Пропоновані методичні рекомендації складаються з семи розділів, кожен із яких має таку структуру:

1. Опорний конспект лекцій.
2. Питання до самоконтролю.
3. Тест для самоконтролю.
4. Завдання до практичного опрацювання теоретичного матеріалу.
5. Рекомендована література.

Також в методичних рекомендаціях подано глосарій і перелік рекомендованих тем презентацій.

Методичні рекомендації написано на підставі норм Конституції України, Цивільного Кодексу України та чинного законодавства у сфері інтелектуальної власності.

Видання призначено для здобувачів вищої освіти неюридичних спеціальностей, науково-педагогічних працівників і усіх тих, хто цікавиться питаннями права інтелектуальної власності.

# РОЗДІЛ 1

## «ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ»

### Опорний конспект лекції

#### 1. Поняття про право інтелектуальної власності

В умовах сьогодення інтелект, знання і творчий потенціал людини мають стати визначальними факторами розвитку українського суспільства. Найбільшою цінністю сучасного цивілізованого світу є людина, її права та свободи. Конституцією України громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист права інтелектуальної власності, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку із різними видами інтелектуальної діяльності. Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом.

Вираз «інтелектуальна власність» пов'язують з французьким законодавством кінця XVIII ст., зокрема з теорією природного (рос. «естественного») права, яка отримала свій розвиток у роботах французьких філософів-просвітителів (Вольтера, Дідро, Гельвеція, Гольбаха, Руссо та ін.). Згідно з цією теорією право творця будь-якого творчого об'єкту є невід'ємним природним правом, яке виникає з самої суті творчої діяльності і існує незалежно від визнання цього права державною владою. 07.01.1791 р. у Франції було прийнято патентний закон, у вступі до якого проголошувалося, що будь-яка нова ідея, виголошення та здійснення якої може бути корисним для суспільства, належить тому, хто її створив, а промисловий винахід є власністю його творця. Вираз «інтелектуальна власність» став терміном міжнародного права у 1967 р., коли його використали у Стокгольмській конвенції про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності<sup>1</sup>.

*Інтелектуальна власність* – це результати інтелектуальної, творчої діяльності людини у виробничій, науковій, літературній, художній та інших сферах, права на які охороняються законом<sup>2</sup>. *Право інтелектуальної власності* – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений Цивільним Кодексом України та іншим законом. Усі об'єкти права інтелектуальної власності умовно можна поділити на чотири групи:

<b>Об'єкти авторського права</b>	<b>Об'єкти суміжних прав</b>	<b>Об'єкти промислової власності</b>	<b>Інші об'єкти</b>
- літературні, художні, наукові твори; - комп'ютерні програми; - копіїляції даних (бази даних); - інші твори.	- виконання; - фонограми; - відеограми; - програми (передачі) організацій мовлення.	- винаходи; - корисні моделі; - компонування напівпровідникових виробів; - промислові зразки; - комерційні (фірмові) найменування; - торговельні марки (знаки для товарів і послуг); - географічні зазначення.	- наукові відкриття; - раціоналізаторські пропозиції; - сорти рослин, породи тварин; - комерційні тасмниці.

<sup>1</sup>Верба І. І., Коваль В. О. Основи інтелектуальної власності : навчальний посібник. Київ : НТУУ «КПШ», 2013. С. 7.

<sup>2</sup>Семків В. О., Шандра Р. С. Інтелектуальна власність : підручник для студентів неюридичних факультетів. Львів : Галицький друкар, 2015. С. 9.

## 2. Об'єктивне право інтелектуальної власності

Поняття «*право інтелектуальної власності*» розглядається у двох значеннях – *об'єктивному* (як підгалузь цивільного права) та *суб'єктивному* (як можливість особи).

*Об'єктивне право інтелектуальної власності* характеризується наступними ознаками: воно є системою правових норм; норми цього права регулюють однорідні суспільні відносини; суспільні відносини, що регулюються згаданими правовими нормами виникають внаслідок створення, використання, охорони та захисту результатів інтелектуальної, творчої діяльності.

Враховуючи зазначені ознаки, право інтелектуальної власності в об'єктивному значенні слід розглядати як систему правових норм, які регулюють суспільні відносини у сфері створення, використання, охорони та захисту результатів інтелектуальної, творчої діяльності<sup>3</sup>.

Норми об'єктивного права інтелектуальної власності знаходять вираження у джерелах права інтелектуальної власності. Їх можна умовно поділити на дві групи. До першої групи входять *міжнародні джерела права інтелектуальної власності* – договори, угоди, конвенції, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Згідно із ст. 9 Конституції України, такі договори є частиною національного законодавства України. До основних документів, які належать до міжнародних джерел права інтелектуальної власності, відносять: Паризьку конвенцію про охорону промислової власності від 20 березня 1883 р., Бернську конвенцію про охорону літературних і художніх творів від 9 вересня 1886 р., Мадридську угоду про міжнародну реєстрацію знаків від 14 квітня 1891 р., Договір про патентну кооперацію від 19 червня 1970 р., Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право, прийнятий Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 р. та ін.

До другої групи належать *національні джерела права інтелектуальної власності*, зокрема: Конституція України (ст. 41, 54), Цивільний Кодекс України (далі – ЦКУ) (книга IV, книга V – глави 75, 76), Закони України (далі – ЗУ): «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 р., «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15 грудня 1993 р., «Про охорону прав на промислові зразки» від 15 грудня 1993 р., «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15 грудня 1993 р., «Про правову охорону географічних зазначень» від 16 червня 1999 р., «Про охорону прав на сорти рослин» від 21 квітня 1993 р. та ін.

Також до національних джерел права інтелектуальної власності відносяться підзаконні нормативно-правові акти, а саме укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, накази та листи міністерств та відомств України тощо.

## 3. Суб'єктивне право інтелектуальної власності

*Суб'єктивне право інтелектуальної власності* – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, що охороняється законом.

На відміну від права власності, змістом якого є право володіння, користування та розпорядження річчю, зміст права інтелектуальної власності становить комплекс особистих немайнових (які в іноземній науковій літературі називаються моральними) та майнових прав особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності (тобто на нематеріальний об'єкт)<sup>4</sup>.

Особисте немайнове право належить тільки творцю, тобто фізичній особі. Згідно зі ст. 423 ЦКУ до нього відносяться:

- право на визнання людини творцем (автором, виконавцем, винахідником тощо) об'єкта права інтелектуальної власності (далі – ОПВ);

<sup>3</sup>Семків В. О., Шандра Р. С. Інтелектуальна власність : підручник для студентів неюридичних факультетів. Львів : Галицький друкар, 2015. С. 12.

<sup>4</sup>Вказана праця. С. 15-16.

- право перешкоджати будь-якому посягання на право інтелектуальної власності, здатному завдати шкоди честі та репутації творця ОПВ;
- інші особисті немайнові права інтелектуальної власності, встановленні законом стосовно певного ОПВ.

Відповідно до ст. 424 ЦКУ до майнових прав відносяться:

- право на використання ОПВ;
- виключне право дозволяти використання ОПВ;
- виключне право перешкоджати неправомірному використанню ОПВ, в тому числі забороняти таке використання;
- інші майнові права, встановлені законом стосовно певного ОПВ.

Під виключним правом розуміють лише майнові права. *Виключне право* – абсолютне право на нематеріальний об'єкт, для якого воно виконує ту саму функцію, що й право власності для матеріальних об'єктів<sup>5</sup>. Тобто це таке майнове право на ОПВ, яке належить лише одній особі. Для одержання можливості використовувати результат інтелектуальної, творчої діяльності потрібно звернутися за дозволом (ліцензією) до особи, яка володіє виключним правом дозволяти таке використання.

До основних властивостей, що відрізняють особисті немайнові та майнові права інтелектуальної власності, відносять:

- *економічний зміст* (особисті немайнові права – не мають економічного змісту; майнові права – мають);
- *приналежність* (особисті немайнові права – належать творцеві, а у випадках, передбачених законом – іншим особам; майнові права – можуть належати як творцеві, так і іншим особам);
- *чинність* (особисті немайнові права – чинні безстроково, якщо інше не встановлено законом; майнові права – чинні протягом певного строку і чинність може бути припинена достроково);
- *зв'язок з особою творця* (особисті немайнові права – не можуть відчужуватися (передаватися) від нього, за винятками встановленими законом, також творець не може відмовитись від них та не може бути позбавлений їх; майнові права – можуть бути передані повністю або частково іншим особам)<sup>6</sup>.

#### 4. Суб'єкти права інтелектуальної власності

Фізичні та юридичні особи, а також держава, яким належать суб'єктивні права інтелектуальної власності, називаються *суб'єктами права інтелектуальної власності*. Їх можна поділити на два види: *первинні* та *інші (похідні)* суб'єкти права інтелектуальної власності.

*Первинним суб'єктом* є особа, якій належить право на інтелектуальний продукт внаслідок його створення (творець) або первинної реєстрації, визнання чи використання. Первинними суб'єктами визнаються: автор твору, промислового зразка, раціоналізаторської пропозиції, сорту рослини чи породи тварини тощо; винахідник (творець винаходу чи корисної моделі); виконавець, виробник фонограми, відеограми, організації мовлення та ін.

*Похідні суб'єкти* – фізичні та юридичні особи, які на підставі закону, договору чи іншого правочину, набули майнові права інтелектуальної власності на результат інтелектуальної, творчої діяльності. Тобто їхні права походять від прав первинних суб'єктів. До похідних суб'єктів належать, зокрема: спадкоємці – особи, котрі успадкували майнові права інтелектуальної власності за законом чи заповітом; правонаступники – особи, які отримали права інтелектуальної власності на підставі передавального акту або

<sup>5</sup>Дроб'язко В. С., Дроб'язко Р.В. Право інтелектуальної власності : навчальний посібник. Київ : Юрінком. Інтер, 2004. 512 с.

<sup>6</sup>Семків В. О., Шандра Р. С. Інтелектуальна власність : підручник для студентів неюридичних факультетів. Львів : Галицький друкар, 2015. С. 18.



розподільчого балансу, цивільного договору тощо; роботодавці – особи, які отримали майнові права інтелектуальної власності на підставі трудового договору з творцем; замовники – особи, котрі отримали майнові права інтелектуальної власності на підставі цивільного договору (про створення за замовленням і використання ОПВ) з творцем; інші особи, які на підставі договору чи відповідно до закону отримали майнові права інтелектуальної власності.

Однією з найважливіших відмінностей первинних суб'єктів права інтелектуальної власності від похідних є значно більший обсяг суб'єктивних прав. Адже первинний суб'єкт володіє повним комплексом особистих немайнових та майнових прав інтелектуальної власності, а похідний суб'єкт володіє здебільшого майновими правами і лише в тому обсязі, у якому отримав їх від первинного суб'єкта на підставі положень закону або умов договору (чи іншого правочину).

В науковій літературі виділяють ще й третій вид суб'єктів, які хоч і не володіють суб'єктивними правами інтелектуальної власності, однак є учасниками правовідносин, які виникають внаслідок їх реалізації. Таких суб'єктів правовідносин у сфері інтелектуальної власності називають *допоміжними суб'єктами*. До допоміжних суб'єктів, зокрема, належать: Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України (раніше – Державна служба інтелектуальної власності), державні інспектори з питань інтелектуальної власності, патентні повірені тощо. Це такі суб'єкти, які виконують допоміжну роль для охорони та захисту інтелектуальної власності (ведуть державні реєстри ОПВ, здійснюють їхню державну реєстрацію та видають охоронні документи, виконують представницькі функції тощо)<sup>7</sup>.

### Питання для самоконтролю

1. Визначте поняття «інтелектуальна власність».
2. За якими основними групами класифікують об'єкти права інтелектуальної власності? Вкажіть ці об'єкти.
3. У чому полягає сутність об'єктивного права інтелектуальної власності?
4. Які міжнародні конвенції та договори є джерелами права інтелектуальної власності?
5. Які основні національні джерела права інтелектуальної власності?
6. У чому полягає сутність суб'єктивного права інтелектуальної власності?
7. Сформулюйте особисті немайнові права інтелектуальної власності і поясніть їх зміст.
8. Сформулюйте майнові права інтелектуальної власності і поясніть їх зміст.
9. Назвіть основні властивості, що відрізняють особисті немайнові та майнові права інтелектуальної власності.
10. Хто є первинним суб'єктом права інтелектуальної власності?
11. Хто може бути похідним суб'єктом права інтелектуальної власності?
12. Кого можна віднести до допоміжних суб'єктів правовідносин у сфері інтелектуальної власності?

---

<sup>7</sup>Семків В. О., Шандра Р. С. Інтелектуальна власність : підручник для студентів неюридичних факультетів. Львів : Галицький друкар, 2015. С. 18-21.

### Тест для самоконтролю

1.	Відповідно до законодавства України творець об'єкта права має: а) тільки особисте немайнове право; б) тільки майнове право; в) особисте немайнове і майнове право; г) виключні права.
2.	Перший міжнародний документ в сфері інтелектуальної власності мав назву: а) «Паризька конвенція з охорони промислової власності»; б) «Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків»; в) «Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів»; г) «Всесвітня конвенція про авторське право».
3.	Право інтелектуальної власності, яке належить кільком особам, у разі відсутності договору між ними: а) здійснюється спільно; б) не може бути реалізоване; в) здійснюється лише замовником; г) здійснюється лише одним з авторів.
4.	До особистих немайнових прав інтелектуальної власності не відноситься: а) право на визнання людини творцем об'єкта права інтелектуальної власності; б) право на плату за використання об'єкта права інтелектуальної власності; в) право перешкоджати будь-якому посягання на право інтелектуальної власності, здатному завдати шкоди честі чи репутації творця об'єкта права інтелектуальної власності; г) право на вільний вибір сфер, змісту та форм (способів, прийомів) творчості.
5.	Бернська конвенція охороняє: а) товарні знаки та фірмові найменування; б) об'єкти права промислової власності; в) літературні і художні твори; г) об'єкти суміжних прав.
6.	Майновим правом інтелектуальної власності є: а) право на визнання людини творцем об'єкта права інтелектуальної власності; б) право на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості; в) право перешкоджати будь-якому посягання на право інтелектуальної власності, здатному завдати шкоди честі чи репутації творця об'єкта права інтелектуальної власності; г) право на використання об'єкта права інтелектуальної власності.
7.	Вкажіть правильну тезу про співвідношення права інтелектуальної власності та права власності: а) право інтелектуальної власності та право власності на річ залежать одне від одного; б) перехід права на об'єкт права інтелектуальної власності не означає переходу права власності на річ; в) перехід права власності на річ означає перехід права на об'єкт права інтелектуальної власності; г) право інтелектуальної власності та право власності тотожні поняття.
8.	Особисті немайнові права інтелектуальної власності: а) чинні упродовж життя автора; б) чинні упродовж життя автора та 70 років після його смерті; в) чинні безстроково, якщо інше не встановлено законом;

	г) чинні упродовж життя автора, за умови реєстрації у відповідному органі.
9.	Мадридська угода охороняє: а) літературні і художні твори; б) товарні знаки; в) об'єкти суміжних прав; г) об'єкти права промислової власності.
10.	Згідно з Конституцією України кожен має право: а) володіти і користуватися результатами своєї інтелектуальної діяльності; б) користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної діяльності; в) володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної діяльності. г) володіти і користуватися результатами своєї інтелектуальної діяльності.
11.	Початком становлення законодавства України про інтелектуальну власність вважається день прийняття Закону України: а) «Про інтелектуальну власність»; б) «Про авторське право і суміжні права»; в) «Про правову охорону географічних зазначень»; г) «Про власність».
12.	Паризька конвенція охороняє: а) літературні і художні твори; б) товарні знаки та фірмові найменування; в) об'єкти суміжних прав; г) об'єкти права промислової власності.
13.	Право інтелектуальної власності – це: а) немайнове право особи на результат інтелектуальної діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений ЦКУ та іншим законом. б) право особи на результат творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений ЦКУ та іншим законом. в) право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений ЦКУ та іншим законом. г) майнове право особи на результат інтелектуальної діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений ЦКУ та іншим законом.
14.	Майнові права інтелектуальної власності: а) можуть бути передані відповідно до закону повністю або частково іншій особі; б) можуть бути передані відповідно до закону лише повністю іншій особі; в) можуть бути передані відповідно до закону лише частково іншій особі; г) не можуть бути передані.
15.	Право інтелектуальної власності в об'єктивному значенні слід розглядати як а) систему правових норм, які регулюють суспільні відносини у сфері створення, використання, охорони та захисту результатів інтелектуальної, творчої діяльності; б) систему правових норм, які регулюють суспільні відносини у сфері створення, використання результатів інтелектуальної, творчої діяльності; в) систему правових норм, які регулюють суспільні відносини у сфері охорони та захисту результатів інтелектуальної, творчої діяльності; г) систему правових норм, які регулюють суспільні відносини у сфері створення, використання, охорони та захисту результатів інтелектуальної діяльності.

### **Завдання до практичного опрацювання теоретичного матеріалу**

1. Проаналізувати історію розвитку законодавчої бази України з питань інтелектуальної власності.
2. Навести загальну структуру системи законодавства України щодо інтелектуальної власності.
3. Проаналізувати зміст ст. 41 і 54 Конституції України, що стосується інтелектуальної власності.
4. Проаналізувати зміст глави 35 «Загальні положення про право інтелектуальної власності» (книга четверта «Право інтелектуальної власності») Цивільного Кодексу України.
5. Встановити співвідношення понять «інтелектуальна власність» та «право інтелектуальної власності».
6. Встановити співвідношення понять «право власності на річ» та «право інтелектуальної власності».
7. Навести приклади об'єктів права інтелектуальної власності, які можуть бути створені (або використані) у вашій майбутній професії.

### **Рекомендована література**

1. Конституція України, від 28.06.1996 р.  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Цивільний Кодекс України, від 16.01.2003, №435-IV  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Аксютіна А. В. Інтелектуальна власність : навчальний посібник / Аксютіна А. В., Нестерцова-Собакарь О. В., Тропін В. В. та ін. / за заг. ред. канд. юрид. наук, доц. Нестерцової-Собакарь О. В. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 140 с.
4. Верба І. І., Коваль В. О. Основи інтелектуальної власності : навчальний посібник. Київ : НТУУ «КПІ», 2013. 262 с.
5. Лазебний В. С., Розорінов Г. М., Толюпа С. В. Основи інтелектуальної власності та її захисту : навчальний посібник. Київ : Ліра-К, 2011. 150 с.
6. Семків В. О., Шандра Р. С. Інтелектуальна власність : підручник для студентів неюридичних факультетів. Львів : Галицький друкар, 2015. 280 с.

## РОЗДІЛ 2

### «ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ НА ЛІТЕРАТУРНІ, ХУДОЖНІ ТА ІНШІ ТВОРИ (АВТОРСЬКЕ ПРАВО)»

#### Опорний конспект лекції

##### 1. Концепції правової охорони авторського права

Формування основних концепцій правової охорони авторського права розпочалось у XVIII ст. у Англії. Однією з причин становлення авторського права в Англії було лобіювання своїх комерційних інтересів з боку найбільш впливових торгівців книжками. 12 грудня 1709 р. ними було подано до парламенту петицію, у якій торгівці скаржились на значні збитки, яких зазнавали вони та автори книжок внаслідок несанкціонованого передруку та продажу книг. Цього ж року розпочалася робота над законопроектом, що мав сприяти захисту прав авторів, книговидавців та торгівців книжками, і вже 5 квітня 1710 р. його було ухвалено. Саме цей закон, що отримав назву «*Статут королеви Анни*», започаткував сучасну систему охорони авторського права в Англії.

Перші нормативно-правові акти Континентальної Європи, які стали основою сучасної концепції охорони авторського права були видані у Франції. 14 липня 1789 року розпочалася революція, внаслідок якої було скасовано всі привілеї (включаючи й ті, які стосувались книговидання). У затвердженій у 1791 році конституції гарантувалась свобода усно чи письмово виражати свої думки, свобода друку, заборона цензури. Окрім конституції, охорона авторського права передбачалась також двома декретами: «Про право на постановку і виконання драматичних та музичних творів» (1791 р.), який забезпечував право автора на публічне виконання протягом усього його життя, а також протягом 5 років після його смерті на користь його спадкоємців й осіб, яким передане це право; «Про право власності авторів на літературні твори, композиторів, живописців та рисувальників» (1793), відповідно до якого авторів надавалося виключне право на відтворення його творів протягом його життя, а також протягом 10 років після його смерті на користь його спадкоємців і правонаступників<sup>1</sup>.

Конституція та зазначені два декрети започаткували сучасну систему правової охорони авторського права у Франції та закріпили права автора, які він міг використовувати протягом усього життя, незалежно від опублікування та від додержання будь-яких інших формальностей (реєстрації, розміщення на примірниках знаків правової охорони тощо). Авторське право розглядалось не лише як майнове, але й як природне (моральне) право.

Так зародились дві концепції правової охорони авторського права – *Copyright* (право на копію), яка характерна для країн англоамериканської правової системи та *Droit d'auteur* (право автора), яка характерна для країн романо-германської (континентальної) правової системи. Ці дві концепції мають суттєві відмінності, зокрема:

<i>Droit d'auteur</i>	<i>Copyright</i>
<ul style="list-style-type: none"><li>• здійснюється правова охорона лише творів;</li><li>• фіксація твору не є обов'язковою умовою, від якої залежить охорона твору (за деякими винятками);</li><li>• автором визнається лише фізична особа, яка створила твір та ін.</li></ul>	<ul style="list-style-type: none"><li>• охороняються не лише твори, але й об'єкти, що не є результатом творчої діяльності (фонограми, телепередачі, зовнішнє типографське оформлення видань);</li><li>• для надання твору правової охорони він повинен бути зафіксований на матеріальному носії або у будь-якому іншому вигляді;</li><li>• як автор може також розглядатись роботодавець чи замовник (навіть якщо це юридична особа) та ін<sup>2</sup>.</li></ul>

<sup>1</sup>Семків В. О., Шандра Р. С. Інтелектуальна власність : підручник для студентів неюридичних факультетів. Львів : Галицький друкар, 2015. С. 45-47.

<sup>2</sup>Вказана праця. С. 48.

## 2. Об'єктивне авторське право

Керуючись главою 36 «Право інтелектуальної власності на літературний, художній та інший твір (авторське право)» ЦКУ, під *авторським правом* варто розуміти право інтелектуальної власності особи на літературний, художній чи інший твір, що охороняється законом. Однак це визначення відображає лише суб'єктивне значення цього поняття. Але авторське право слід розглядати також і в об'єктивному значенні, яке характеризує авторське право як систему правових норм, які регулюють відносини, що виникають у зв'язку зі створенням, використанням, охороною та захистом літературних, художніх та інших творів.

Правові норми об'єктивного авторського права знаходять вираження у зовнішніх формах (джерелах) права, які поділяються на міжнародні та національні.

До найважливіших *міжнародних джерел авторського права* належать: Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від 9 вересня 1886 р., Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право, прийнятий Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 р., Всесвітня (Женевська) конвенція про авторське право від 6 вересня 1952 р. та ін.

До *національних джерел авторського права* належать: Цивільний Кодекс України (глава 36), Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 р., Закон України «Про видавничу справу» від 5 червня 1997 р. та ін. закони та підзаконні нормативно-правові акти.

## 3. Об'єкти авторського права

*Об'єкти авторського права* – це виражені у будь-якій об'єктивній формі й втілені будь-яким способом літературні, художні та інші твори, які є результатами творчої діяльності автора та охороняються законом незалежно від факту їхнього оприлюднення чи державної реєстрації, ступеня завершеності, призначення, цінності, жанру, обсягу чи мети<sup>3</sup>.

Перелік об'єктів авторського права подається як у міжнародних, так і в національних джерелах: Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів, ЦКУ, Закон України «Про авторське право і суміжні права». Об'єкти авторського права класифікують на групи, підгрупи та види.

I група – *Літературні твори* – результати інтелектуальної, творчої діяльності автора белетристичного, публіцистичного, наукового, технічного або іншого характеру, що виражаються в усній чи письмовій формі:

- *письмові*: книги, брошури, статті, романи, тексти з музичними творами, поеми та ін.

- *усні*: виступи, лекції, промови, проповіді та ін.

II група – *Художні твори* – результати інтелектуальної, творчої діяльності автора, які виражаються у формі зображення чи об'ємно-просторовій формі:

- *твори образотворчого мистецтва (живопису)*: картини, ескізи, малюнки, гравюри, літографії, скульптури та ін.

- *фотографічні твори*: фотографії, твори, виконані способами, подібними до фотографії;

- *твори ужиткового мистецтва*, у тому числі твори декоративного ткацтва, кераміки, різьблення, ливарства, з художнього скла, ювелірні вироби тощо;

- *твори, що стосуються географії, геології, топографії, техніки, архітектури та інших сфер діяльності*: ілюстрації, карти, плани, графіки, схеми, креслення, ескізи та ін.

- *твори архітектури містобудування і садово-паркового мистецтва*: креслення, ескізи, моделі, збудовані будівлі та споруди, парки, плани населених пунктів та ін.

<sup>3</sup>Семків В. О., Шандра Р. С. Інтелектуальна власність : підручник для студентів неюридичних факультетів. Львів : Галицький друкар, 2015. С. 51.

III група – *Інші твори*, які виникають внаслідок зміни, обробки, переробки, виконання чи будь-якого іншого способу використання творів або (та) об'єктів, що авторським правом не охороняються:

- *складені твори*: збірки творів, збірники звичайних даних, збірники обробок фольклору, енциклопедії, антології, бази (компіляції) даних;

- *музичні твори*: з текстом, без тексту;

- *твори, створені для сценічного показу, та їхньої постановки*: драматичні твори, музично-драматичні твори, пантоміми, хореографічні твори та ін.

- *аудіовізуальні (кінематографічні) твори*: кінофільми, телевізійні твори (телепередачі, ток-шоу, випуски новин, спеціальні телевізійні проєкти та ін.);

- *похідні твори*: аранжування, адаптація, анотація, реферування, резюме, переклад, сценічні обробки творів та обробки фольклору, придатні для сценічного показу, тексти перекладів для дублювання, озвучення, субтитрування українською та іншими мовами іноземних аудіовізуальних творів.

IV група – *Комп'ютерні програми* (поняття комп'ютерної програми охоплює як операційну систему, так і прикладну програму, виражені у вихідному або об'єктному кодах. Компонентами комп'ютерної програми, що підлягають правовій охороні, є також алгоритм, текстовий та звуковий супровід, зображення, що виводяться на екран монітора, назва, логотип, а також інтерфейс).

#### 4. Суб'єкти авторського права

*Суб'єкти авторського права* – це особи, які володіють суб'єктивними авторськими правами на літературний, художній чи інший твір. Суб'єктів авторського права умовно поділяють на дві основні групи:

##### 1. *Первинні суб'єкти*:

- *автор твору* – це фізична особа, яка своєю творчою працею створила твір. За українським законодавством автором може бути будь-яка фізична особа незалежно від віку, ступеня дієздатності, громадянства чи інших правових ознак;

- *співавтори* – особи, спільною творчою працею яких створено твір. Для співавторства необхідні такі умови: твір має бути створений творчою працею двох і більше осіб; твір має бути самостійним об'єктом авторського права (тобто твором, який охороняється авторським правом); має бути укладено угоду про співпрацю над твором.

2. *Похідні суб'єкти* – фізичні та юридичні особи, які набули прав на твори відповідно до договору або закону (спадкоємці, правонаступники, замовники твору, роботодавці авторів та ін.).

*Замовник* володіє авторськими правами на твори створені за замовленням на підставі цивільно-правового договору. Особисті немайнові права інтелектуальної власності на такий твір належать автору. *Роботодавець* автора володіє авторськими правами лише щодо службових творів – творів, створених автором у порядку виконання службових обов'язків відповідно до службового завдання чи трудового договору (контракту) між ним і роботодавцем. Авторське особисте немайнове право на службовий твір належить його автору. Виключне майнове право на службовий твір належить роботодавцю, якщо інше не передбачено трудовим договором (контрактом) та (або) цивільно-правовим договором між автором і роботодавцем.

*Допоміжними суб'єктами* у сфері авторського права є Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, ДП «Український інститут інтелектуальної власності»<sup>4</sup>.

<sup>4</sup>Семків В. О., Шандра Р. С. Інтелектуальна власність : підручник для студентів неюридичних факультетів. Львів : Галицький друкар, 2015. С. 58-61.

## 5. Зміст авторського права

Авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення і починає діяти від дня створення твору. Авторське право діє протягом усього життя автора і 70 років після його смерті, крім випадків, передбачених статтею 28 ЗУ «Про авторське право і суміжні права».

Автору у зв'язку зі створенням і використанням будь-якого твору науки, літератури або мистецтва належать: особисті немайнові права та майнові права.

Для виникнення і здійснення авторських прав не вимагається виконання будь-яких формальностей (реєстрації, іншого спеціального оформлення твору тощо). Особа, яка має авторське право або будь-яку виключну правомочність на твір, може їх зареєструвати в офіційних державних реєстрах протягом строку охорони авторського права<sup>5</sup>.

*Особистими немайновими правами* автора є:

- право авторства;
- право на ім'я (вимагати зазначення свого імені у зв'язку з використанням твору, якщо це практично можливо; забороняти зазначення свого імені у зв'язку з використанням твору; обирати псевдонім у зв'язку з використанням твору);
- право на недоторканість твору.

*Майновими правами* автора:

- право на використання твору;
- виключне право дозволяти використання твору;
- право перешкоджати неправомірному використанню твору, в тому числі забороняти таке використання;
- інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

Особа, яка має авторське право (автор твору чи будь-яка інша особа, якій на законних підставах передано авторське майнове право на цей твір), для сповіщення про свої права може використовувати *знак охорони авторського права*. Цей знак складається з таких елементів:

- латинська літера «с», обведена колом – ©;
- ім'я особи, яка має авторське право;
- рік першої публікації твору.

Знак охорони авторського права проставляється на оригіналі і кожному примірнику твору, служить інформаційним цілям і не є обов'язковим.

### **Питання для самоконтролю**

1. Охарактеризуйте концепції правової охорони авторського права, характерні для країн англоамериканської правової системи та країн романо-германської (континентальної) правової системи.
2. Визначте поняття авторського права, строк його дії.
3. У чому полягає сутність об'єктивного авторського права?
4. Які міжнародні конвенції та договори є джерелами авторського права?
5. Які основні національні джерела авторського права?
6. За якими основними групами класифікують об'єкти авторського права?
7. Хто є первинним суб'єктом авторського права?
8. Хто може бути похідним суб'єктом авторського права?
9. Кого можна віднести до допоміжних суб'єктів у сфері авторського права?
10. Сформулюйте особисті немайнові права авторів і поясніть їх зміст.
11. Сформулюйте майнові права авторів і поясніть їх зміст.
12. Що являє собою знак охорони авторського права?

<sup>5</sup>Аксютіна А. В. Інтелектуальна власність : навчальний посібник / Аксютіна А. В., Нестерцова-Собакарь О. В., Тропін В. В. та ін. / за заг. ред. канд. юрид. наук, доц. Нестерцової-Собакарь О. В. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. С. 42.



### Тест для самоконтролю

1.	Авторським правом охороняються: а) літературні твори, фонограми, музичні твори; б) художні твори, виконавська діяльність артиста; в) літературні твори, наукові твори, бази даних; г) усі відповіді вірні.
2.	Охорона майнових прав на об'єкти авторського права за Законом України «Про авторське право і суміжні права» діє: а) протягом життя автора; б) протягом життя автора і 50 років після його смерті; в) протягом життя автора і 70 років після його смерті; г) безстроково.
3.	Виникнення і здійснення авторських прав: а) не вимагає будь-якого оформлення; б) вимагає отримання авторського свідоцтва; в) вимагає внесення до реєстру; г) вимагає оформлення патенту.
4.	Охорона особистих немайнових прав на об'єкти авторського права за Законом України «Про авторське право і суміжні права» діє: а) протягом життя автора; б) протягом життя автора і 50 років після його смерті; в) протягом життя автора і 70 років після його смерті; г) безстроково.
5.	Знак охорони авторського права складається з: а) латинської букви «Р» в колі, імені особи, яка має авторське право, і року першої публікації твору; б) латинської букви «С» в колі, імені особи, яка має авторське право, і року першої публікації твору; в) латинської букви «R» в колі, імені особи, яка має авторське право, і року першої публікації твору; д) латинської букви «А» в колі, імені особи, яка має авторське право, і року першої публікації твору.
6.	Про реєстрацію авторського права на твір видається: а) патент; б) свідоцтво; в) деклараційний патент; г) сертифікат.
7.	Який з вказаних творів не відноситься до похідних: а) анотація; б) аранжування; в) база даних; г) обробка фольклору.
8.	Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права» автором може бути: а) лише фізична особа; б) лише юридична особа; в) фізична і юридична особи; г) лише повнолітня фізична особа.
9.	Службовий твір – це твір, створений автором: а) у порядку виконання службових обов'язків відповідно до цивільного договору;

	<p>б) у порядку виконання службових обов'язків відповідно до оговорених з роботодавцем завдань;</p> <p>в) у порядку виконання службових обов'язків відповідно до службового завдання чи трудового договору;</p> <p>г) немає правильної відповіді.</p>
10.	<p>Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права» співавтори – це особи:</p> <p>а) фізичною працею яких створено твір;</p> <p>б) творчою та інтелектуальною працею яких створено твір;</p> <p>в) інтелектуальною працею яких створено твір;</p> <p>г) спільною творчою працею яких створено твір.</p>
11.	<p>Перший в історії закон про авторське право «Статут Королеви Анни» було прийнято в:</p> <p>а) США;</p> <p>б) Англії;</p> <p>в) Німеччині;</p> <p>г) Франції.</p>
12.	<p>Перехід авторського права у спадщину відбувається таким чином:</p> <p>а) майнові права переходять у спадщину, особисті немайнові права – не переходять;</p> <p>б) майнові права і особисті немайнові права не переходять у спадщину;</p> <p>в) майнові права не переходять у спадщину, особисті немайнові права – переходять;</p> <p>г) майнові права і особисті немайнові права переходять у спадщину.</p>
13.	<p>Авторське право і право власності на матеріальний об'єкт, в якому втілено твір:</p> <p>а) є тотожними поняттями;</p> <p>б) залежать одне від одного;</p> <p>в) не залежать одне від одного;</p> <p>г) немає правильної відповіді.</p>
14.	<p>Авторське право на частину твору:</p> <p>а) охороняється, за умови що частина твору може використовуватися самостійно;</p> <p>б) не охороняється;</p> <p>в) охороняється за будь-яких умов;</p> <p>г) охороняється, за умови що на увесь твір отримано свідоцтво про реєстрацію авторського права.</p>
15.	<p>До особистих немайнових прав автора не належать:</p> <p>а) вимагати зазначення свого імені у зв'язку з використанням твору, якщо це практично можливо;</p> <p>б) забороняти зазначення свого імені у зв'язку з використанням твору;</p> <p>в) виключне право дозволяти використання твору;</p> <p>г) на недоторканність твору.</p>

### **Завдання до практичного опрацювання теоретичного матеріалу**

1. Навести історію становлення та розвиток правової охорони авторського права в Україні.
2. Проаналізувати зміст глави 36 «Право інтелектуальної власності на літературний, художній, та інший твір (авторське право)» Цивільного Кодексу України.
3. Охарактеризувати твори, які не охороняються авторським правом.
4. Проаналізувати Бернську конвенцію про охорону літературних і художніх творів та її значення для охорони авторського права в Україні.

5. Охарактеризувати найпоширеніші порушення авторського права.
6. Авторське право у моїй майбутній професійній діяльності.
7. Уявіть, що Ви автор власного навчального посібника (назву й анотацію на твір вигадайте самі). Підготуйте Заяву про реєстрацію авторського права на Ваш твір (порожній бланк заяви і зразок заповнення див. на сайті ДП «Український інститут інтелектуальної власності» <https://ukrpatent.org/uk/articles/copyright-forms>).

#### Рекомендована література

1. Конституція України, від 28.06.1996 р.  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Цивільний Кодекс України, від 16.01.2003, №435-IV  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Закон України «Про авторське право та суміжні права», від 23.12.1993, 3792-ХІІ  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
4. Аксютіна А. В. Інтелектуальна власність : навчальний посібник / Аксютіна А. В., Нестерцова-Собакарь О. В., Тропін В. В. та ін. / за заг. ред. канд. юрид. наук, доц. Нестерцової-Собакарь О. В. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 140 с.
5. Верба І. І., Коваль В. О. Основи інтелектуальної власності : навчальний посібник. Київ : НТУУ «КПІ», 2013. 262 с.
6. Лазебний В. С., Розорінов Г. М., Толюпа С. В. Основи інтелектуальної власності та її захисту : навчальний посібник. Київ : Ліра-К, 2011. 150 с.
7. Семків В. О., Шандра Р. С. Інтелектуальна власність : підручник для студентів неюридичних факультетів. Львів : Галицький друкар, 2015. 280 с.

## РОЗДІЛ 3 «СУБ'ЄКТИВНІ АВТОРСЬКІ І СУМІЖНІ ПРАВА»

### Опорний конспект лекції

#### 1. Суб'єктивні авторські права

*Суб'єктивне авторське право* – це право інтелектуальної власності особи на літературний, художній чи інший твір, що охороняється законом як об'єкт авторського права<sup>1</sup>. Суб'єктивні авторські права можуть бути двох видів: особисті немайнові та майнові. *Перелік особистих немайнових прав* міститься у статтях 423, 438, 439 ЦКУ та у статті 14 ЗУ «Про авторське право і суміжні права»:

1. *Право автора на ім'я* – право на авторство, право на анонімність, право на псевдонім.

2. *Право на недоторканість твору*: право вимагати збереження цілісності твору; право протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору, супроводженню твору без згоди автора ілюстраціями, передмовами, післямовами, коментарями тощо, будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі і репутації автора.

Згідно статті 14 ЗУ «Про авторське право і суміжні права» особисті немайнові права автора не можуть бути передані (відчужені) іншим особам, крім випадків передбачених законом, та не переходять у спадщину (стаття 29). Однак недоторканість твору може охоронятись і після смерті автора.

На відміну від немайнових, майнові права автора (чи іншої особи, яка має авторське право) можуть бути передані (відчужені) іншій особі, після чого ця особа також стає суб'єктом авторського права. Автор (чи інша особа, яка має авторське право) може передати свої майнові права будь-якій іншій особі повністю або частково, що оформлюється авторським договором. Майнові права, які передаються за авторським договором, повинні бути визначені у ньому. Майнові права, не зазначені в авторському договорі як відчужувані, вважаються такими, що не передані<sup>2</sup>.

*Перелік майнових авторських прав* визначено у статтях 424, 440, 445, 448 ЦКУ та статтях 15 та 27 ЗУ «Про авторське право і суміжні права». Майнові права можуть бути виключними та невиключними, такими що можуть відчужуватись та невідчужуваними:

1. *Виключні*: право на використання твору (дозволяє використовувати твір у будь-якій формі та будь-яким способом); право дозволяти використання твору іншими особами; право перешкоджати неправомірному використанню твору та забороняти таке використання.

2. *Невиключні*: право автора на плату за використання його твору; невідчужуване право автора на одержання грошової суми від кожного продажу оригіналу художнього твору та оригіналу рукопису літературного твору (право слідування).

3. *Інші права, встановлені законом*.

Майнові права інтелектуальної власності на твір пов'язані з можливістю його використовувати. Під використанням твору, згідно із статтею 441 ЦКУ, потрібно розуміти його: опублікування (випуск у світ); відтворення будь-яким способом та у будь-якій формі; переклад; переробка, адаптація, аранжування та інші подібні зміни; включення складовою частиною до збірників, баз даних, антологій, енциклопедій тощо; публічне виконання; продаж, передання в найм (оренду) тощо; імпорт його примірників, примірників його перекладів, переробок; інші дії, встановлені законом.

За загальним правилом будь-яке використання літературного, художнього та іншого твору можливе за дотримання двох умов:

<sup>1</sup>Семків В. О., Шандра Р. С. Інтелектуальна власність : підручник для студентів неюридичних факультетів. Львів : Галицький друкар, 2015. С. 77.

<sup>2</sup>Вказана праця. С. 78.

### 1. Наявність згоди на використання твору.

Використання твору здійснюється лише за згодою автора, крім випадків правомірного використання твору без такої згоди, встановлених законом (ст. 443 ЦКУ). Виключне право надавати дозвіл на використання твору (крім автора) належить також іншим особам, які мають авторське право. Використання твору будь-якою особою допускається виключно на основі авторського договору, за винятком випадків, передбачених законом.

### 2. Виплата винагороди (плати) за використання твору.

Винагорода може здійснюватися в одній з трьох форм: фіксованого (паушального) платежу; відрахувань за кожний проданий примірник чи кожне використання твору (роялті); комбінованих платежів<sup>3</sup>.

Розмір і порядок виплати авторської винагороди за створення й використання твору встановлюються в авторському договорі або у договорах, що укладаються за дорученням суб'єктів авторського права організаціями колективного управління з особами, які використовують твори (ст. 15 ЗУ «Про авторське право і суміжні права»).

### 2. Строки дії суб'єктивних авторських прав

Відповідно до ст. 28 ЗУ «Про авторське право і суміжні права», авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення та починає діяти від дня створення твору.

Майнові права автора мають визначений законом строк дії. За загальним правилом, яке визначене у ст. 446 ЦКУ, строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір спливає через 70 років, що відліковуються (обчислюються) з 1 січня, наступного за роком смерті автора чи останнього із співавторів, який пережив інших співавторів, крім випадків, передбачених законом. Такі випадки (винятки) визначаються у ст. 28 ЗУ «Про авторське право і суміжні права». Після закінчення строку чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір, він стає суспільним надбанням, тобто може вільно та безоплатно використовуватися будь-якою особою, за винятками, встановленими законом.

Відповідно до ст. 425 ЦКУ особисті немайнові права інтелектуальної власності на літературний, художній чи інший твір є чинними безстроково.

### 3. Об'єкти, суб'єкти, строк дії суміжних прав

Суміжні права тісно пов'язані з авторськими правами, саме тому вони називаються суміжними і охороняються одним ЗУ «Про авторське право і суміжні права». Суміжні права впливають із творчої діяльності з реалізації, інтерпретації, використання уже обнародованих творів літератури і мистецтва. Наприклад, поет написав слова пісні, композитор написав музику до цієї пісні. Але пісня може бути донесена до слухачів тільки певним виконавцем – співаком. Творчість співака є суміжною творчою діяльністю з реалізації самої пісні. Це не просто використання чужого твору, а саме його реалізація, інтерпретація, подання тощо. Із цієї творчої діяльності впливає право співака на власне виконання пісні, яке одержало назву суміжного права<sup>4</sup>.

*Об'єктами суміжних прав* є: а) виконання літературних, драматичних, музичних, музично-драматичних, хореографічних, фольклорних та інших творів; б) фонограми; в) відеограми; г) передачі (програми) організацій мовлення.

*Первинними суб'єктами суміжних прав* є виконавець, виробник фонограми, виробник відеограми, організація мовлення. За відсутності доказів іншого виконавцем, виробником фонограми, відеограми, програми (передачі) організації мовлення вважається особа, ім'я (найменування) якої зазначено відповідно у фонограмі, відеограмі, їхніх

<sup>3</sup>Семків В. О., Шандра Р. С. Інтелектуальна власність : підручник для студентів неюридичних факультетів. Львів : Галицький друкар, 2015. С. 81-82.

<sup>4</sup>Аксютіна А. В. Інтелектуальна власність : навчальний посібник / Аксютіна А. В., Нестерцова-Собакарь О. В., Тропін В. В. та ін. / за заг. ред. канд. юрид. наук, доц. Нестерцової-Собакарь О. В. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. С. 51-52.

примірниках чи на упаковці, а також під час передачі організації мовлення. Суб'єктами суміжних прав є також інші особи, які набули таких прав відповідно до договору чи закону (*похідні суб'єкти*).

*Джерелами правового регулювання суміжних прав є:* Міжнародна конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення, Конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм; Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми; ЦКУ (глава 37), ЗУ «Про авторське право і суміжні права»; ЗУ «Про телебачення і радіомовлення»; ЗУ «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних» та ін.

Порівняно із авторськими правами, суміжні права мають значно коротший строк правової охорони. Згідно зі ст. 456 ЦКУ, строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на об'єкти суміжних прав спливає:

- на виконання – через п'ятдесят років, що обчислюються з 1 січня року, наступного за роком здійснення першого запису виконання, а за відсутності такого запису – з 1 січня року, наступного за роком здійснення виконання;

- на фонограму, відеограму – через п'ятдесят років, що обчислюються з 1 січня року, наступного за роком її опублікування, а за відсутності такого опублікування протягом п'ятидесяти років від дати її вироблення – з 1 січня року, наступного за роком вироблення фонограми, відеограми;

- на передачу (програму) організації мовлення – через п'ятдесят років, що обчислюються з 1 січня року, наступного за роком її першого здійснення.

Законом в окремих випадках можуть встановлюватися інші (однак не коротші за вказані у міжнародних договорах) строки чинності суміжних прав.

#### 4. Виникнення і здійснення суміжних прав

Відповідно до ЦКУ право інтелектуальної власності на виконання виникає з моменту першого його здійснення; на фонограму чи відеограму – з моменту її вироблення; на передачу (програму) організації мовлення – з моменту її першого здійснення.

Для виникнення і здійснення суміжних прав не вимагається виконання будь-яких формальностей. Виконавець, виробник фонограми, виробник відеограми для сповіщення про свої суміжні права на фонограмах, відеограмах і всіх їхніх примірниках, що розповсюджуються серед публіки на законних підставах, або їхніх упаковках, можуть використовувати знак охорони суміжних прав. Цей знак складається з таких елементів:

- латинська літера «P», обведена колом;

- імена (назви) осіб, які мають щодо цих фонограм (відеограм) суміжні права;

- рік першої публікації фонограми (відеограми).

За відсутності доказів іншого, виконавцем, виробником фонограми чи відеограми вважаються особи, імена (назви) яких зазначені на фонограмі, відеограмі та їхніх примірниках або на їхній упаковці.

Виконавцеві твору належать такі *особисті немайнові права*:

- вимагати визнання того, що він є виконавцем твору;

- вимагати, щоб його ім'я або псевдонім зазначалися чи повідомлялися у зв'язку з кожним його виступом, записом чи виконанням (у разі, якщо це можливо);

- вимагати забезпечення належної якості запису його виконання і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій суттєвій зміні, що може завдати шкоди його честі і репутації.

Виробник фонограми та виробник відеограми має право зазначати своє ім'я (назву) на кожному носії запису або його упаковці поряд із зазначенням авторів, виконавців і назв творів, вимагати його згадування у процесі використання фонограми (відеограми).

Організація мовлення має право вимагати згадування своєї назви у зв'язку із записом, відтворенням, розповсюдженням своєї передачі і публічним повторним сповіщенням її іншою організацією мовлення.

До *майнових прав*, властивих всім суб'єктам суміжних прав (згідно із статтею 452 ЦКУ), належать:

- право на використання об'єкта суміжних прав;
- виключне право дозволяти використання об'єкта суміжних прав;
- право перешкоджати неправомірному використанню об'єкта суміжних прав, у тому числі забороняти таке використання;
- інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

#### 5. *Порушення авторського та суміжних прав, що є підставою для судового захисту*

Перелік порушень авторського та суміжних прав, що є підставою для судового захисту визначено у ст. 50 ЗУ «Про авторське право і суміжні права». До таких порушень належать:

а) вчинення будь-якою особою дій, які порушують особисті немайнові права суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав (ст. 14 і 38 ЗУ), та їхні майнові права (ст. 15, 17, 27, 39-41 ЗУ) з урахуванням умов використання об'єктів авторського права і (або) суміжних прав, передбачених статтями 21-25, 42, 43 ЗУ, а також зловживання посадовими особами організації колективного управління службовим становищем, що призвело до невиконання або неналежних розподілу і виплат винагороди правовласникам;

б) піратство у сфері авторського права і (або) суміжних прав – опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення з митної території України і розповсюдження контрафактних примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм, незаконне оприлюднення програм організацій мовлення, камкординг, кардшейрінг, а також Інтернет-піратство, тобто вчинення будь-яких дій, які відповідно до ЗУ визнаються порушенням авторського права і (або) суміжних прав з використанням мережі Інтернет;

в) плагіат – оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору;

г) ввезення на митну територію України без дозволу осіб, які мають авторське право і (або) суміжні права, примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм, програм мовлення;

д) вчинення дій, що створюють загрозу порушення авторського права і (або) суміжних прав;

е) будь-які дії для свідомого обходу технічних засобів захисту авторського права і (або) суміжних прав, зокрема виготовлення, розповсюдження, ввезення з метою розповсюдження і застосування засобів для такого обходу;

є) підроблення, зміна чи вилучення інформації, зокрема в електронній формі, про управління правами без дозволу суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав чи особи, яка здійснює таке управління;

ж) розповсюдження, ввезення на митну територію України з метою розповсюдження, публічне сповіщення об'єктів авторського права і (або) суміжних прав, з яких без дозволу суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав вилучена чи змінена інформація про управління правами, зокрема в електронній формі;

з) камкординг, кардшейрінг.

Захист особистих немайнових і майнових прав суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав здійснюється в порядку, встановленому адміністративним, цивільним і кримінальним законодавством. Способи цивільно-правового захисту авторського права і суміжних прав деталізуються у ст. 52 ЗУ «Про авторське право і суміжні права».

### Питання для самоконтролю

1. Сформулюйте особисті немайнові суб'єктивні авторські права і поясніть їх зміст.
2. Сформулюйте майнові суб'єктивні авторські права і поясніть їх зміст.
3. За дотримання яких умов можливе використання літературного, художнього та іншого твору?
4. Яким чином може відбуватись виплата винагороди (плати) за використання твору?
5. Який строк дії особистих немайнових і майнових суб'єктивних авторських прав?
6. Визначте поняття суміжного права, строк його дії.
7. Які міжнародні та національні документи є основними джерелами суміжного права?
8. Наведіть класифікацію об'єктів суміжного права.
9. Вкажіть особисті немайнові права, властиві суб'єктам суміжних прав.
10. Вкажіть майнові права, властиві суб'єктам суміжних прав.
11. Що являє собою знак охорони суміжних прав?
12. Сформулюйте перелік порушень авторського та суміжних прав, що є підставою для судового захисту.

### Тест для самоконтролю

1.	Знак охорони суміжного права складається з: а) латинської букви «P» в колі, імені (назви) осіб, які мають щодо цих фонограм (відеограм) суміжні права, і року першої публікації фонограми (відеограми); б) латинської букви «C» в колі, імені (назви) осіб, які мають щодо цих фонограм (відеограм) суміжні права, і року першої публікації фонограми (відеограми); в) латинської букви «R» в колі, імені (назви) осіб, які мають щодо цих фонограм (відеограм) суміжні права, і року першої публікації фонограми (відеограми); д) латинської букви «A» в колі, імені (назви) осіб, які мають щодо цих фонограм (відеограм) суміжні права, і року першої публікації фонограми (відеограми).
2.	Майнові права виробників фонограм і відеограм охороняються протягом: а) тих же строків, що і авторське право; б) 50 років із дати першого опублікування фонограми (відеограми); в) за життя виконавця та 50 років після його смерті; г) немає правильної відповіді.
3.	Особисті немайнові права виконавців охороняються протягом: а) безстроково; б) 50 років із дати першого опублікування фонограми (відеограми); в) життя виконавця та 50 років після його смерті; г) зазначеного самим виконавцем строку.
4.	Об'єктами суміжних прав є: а) сорти рослин і породи тварин, наукові відкриття; б) літературні, художні, наукові твори, комп'ютерні програми; в) виконання, фонограми та відеограми, програми організацій мовлення; г) винаходи, корисні моделі, промислові зразки.
5.	Використанням фонограми, відеограми є: а) доведення виконання до відома публіки під час його здійснення; б) здійснення (трансляція, ретрансляція) передачі (програми) організації мовлення; в) продаж та інше відчуження оригіналу чи примірника запису виконання;



	г) пряме або опосередковане відтворення будь-яким способом та у будь-якій формі відеограми, фонограми.
6.	Використанням передачі (програми) організації мовлення не є: а) здійснення (трансляція, ретрансляція) передачі (програми) організації мовлення; б) записування (фіксування) передачі (програми) організації мовлення, якщо таке записування дає можливість сприйняття, відтворення та здійснення її за допомогою технічних засобів; в) забезпечення засобами зв'язку можливості доступу будь-якої особи до записаного виконання з місця та в час, обраних нею; г) представлення передачі (програми) організації мовлення публіці у місці, де встановлено вхідну плату.
7.	Вкажіть суб'єкта суміжних прав: а) виробник фонограми; б) винахідник; в) автор підручника; г) видавець енциклопедії.
8.	Яке з вказаних прав не належить до особистих немайнових прав виконавця: а) вимагати визнання того, що він є виконавцем твору; б) публічне сповіщення своїх незафіксованих виконань (прямий ефір); в) вимагати, щоб його ім'я або псевдонім зазначалися чи повідомлялися у зв'язку з кожним його виступом, записом чи виконанням; г) вимагати забезпечення належної якості запису його виконання і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій суттєвій зміні, що може завдати шкоди його честі і репутації.
9.	Хто з вказаних осіб є власником суміжних прав: а) автор підручника; б) композитор; в) артист-виконавець; г) автор комп'ютерної програми.
10.	Для виникнення і здійснення суміжних прав: а) не вимагається виконання будь-яких формальностей; б) необхідна реєстрація у відповідному державному органі; в) необхідним є отримання відповідного сертифікату; г) необхідним є отримання відповідного свідоцтва.
11.	Ким установлюються мінімальні ставки винагороди за використання об'єктів суміжних прав та порядок їх індексації: а) Міністерством освіти і науки України; б) Національним офісом інтелектуальної власності; в) Кабінетом Міністрів України; г) Українським агентством з авторських та суміжних прав.
12.	Суб'єкти авторського права і суміжних прав можуть управляти своїми правами: а) особисто; б) особисто, через свого повіреного, через організацію колективного управління; в) особисто, через організацію колективного управління, через уповноважені державні органи; г) через уповноважені державні органи.
13.	Камкординг – це: а) відеозапис аудіовізуального твору під час його публічної демонстрації в кінотеатрах, інших кінотовидовищних закладах особами, які перебувають у тому

	<p>самому приміщенні, де відбувається така публічна демонстрація, для будь-яких цілей без дозволу суб'єкта авторського права або суміжних прав;</p> <p>б) твір образотворчого мистецтва, який є творчою переробкою іншого правомірно оприлюдненого твору, в тому числі персонажу твору або імені персонажу твору, що за своїм змістом має комічний, сатиричний характер або спрямовується на висміювання певних осіб або подій;</p> <p>в) копія фонограми на відповідному матеріальному носії, яка виконана безпосередньо чи опосередковано із цієї фонограми і містить усі зафіксовані на ній звуки чи їх частину;</p> <p>г) забезпечення у будь-якій формі та в будь-який спосіб доступу до програми (передачі) організації мовлення, доступ до якої обмежений суб'єктом авторського права і (або) суміжних прав застосуванням технічних засобів захисту (абонентська карта, код тощо), в обхід таких технічних засобів захисту, в результаті чого зазначена програма (передача) може бути сприйнята або в інший спосіб доступна без застосування технічних засобів захисту.</p>
14.	<p>Захист особистих немайнових і майнових прав суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав здійснюється:</p> <p>а) адміністративним і цивільним законодавством;</p> <p>б) адміністративним, цивільним і кримінальним законодавством;</p> <p>в) адміністративним і кримінальним законодавством;</p> <p>г) цивільним і кримінальним законодавством.</p>
15.	<p>Не є об'єктами суміжного права:</p> <p>а) фонограми;</p> <p>б) аудіовізуальні твори;</p> <p>в) передачі (програми) організацій мовлення;</p> <p>г) відеограми.</p>

### **Завдання до практичного опрацювання теоретичного матеріалу**

1. Проаналізувати зміст глави 37 «Право інтелектуальної власності на виконання, фонограму, відеограму та програму (передачу) організації мовлення (суміжні права)» Цивільного Кодексу України.
2. Проаналізувати Міжнародну конвенцію про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення.
3. Охарактеризувати поняття «право на авторство», «право на анонімність», «право на псевдонім».
4. Охарактеризувати випадки обмеження майнових авторських прав, представлені в Законі України «Про авторське право і суміжні права» (п'ять груп).
5. Здійснити порівняння авторських і суміжних прав: а) за об'єктом прав; б) за суб'єктом прав; в) за обсягом та способом правової охорони.
6. Охарактеризуйте поняття «плагіат», як один із видів порушень авторського та суміжних прав.
7. Право автора на винагороду: український та європейський досвід.

### **Рекомендована література**

1. Конституція України, від 28.06.1996 р.  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Цивільний Кодекс України, від 16.01.2003, №435-IV  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Закон України «Про авторське право та суміжні права», від 23.12.1993, 3792-ХІІ  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>

4. Закон України «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних», від 23.03.2000 № 1587-111 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1587-14>

5. Аксютіна А. В. Інтелектуальна власність : навчальний посібник / Аксютіна А. В., Нестерцова-Собакарь О. В., Тропін В. В. та ін. / за заг. ред. канд. юрид. наук, доц. Нестерцової-Собакарь О. В. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 140 с.

6. Верба І. І., Коваль В. О. Основи інтелектуальної власності : навчальний посібник. Київ : НТУУ «КПІ», 2013. 262 с.

7. Лазебний В. С., Розорінов Г. М., Толюпа С. В. Основи інтелектуальної власності та її захисту : навчальний посібник. Київ : Ліра-К, 2011. 150 с.

8. Семків В. О., Шандра Р. С. Інтелектуальна власність : підручник для студентів неюридичних факультетів. Львів : Галицький друкар, 2015. 280 с.

## РОЗДІЛ 4 «ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ НА ВИНАХІД, КОРИСНУ МОДЕЛЬ ТА ПРОМИСЛОВИЙ ЗРАЗОК»

### Опорний конспект лекції

#### 1. Поняття патентного права

Об'єднання винаходу, корисної моделі та промислового зразка в рамках єдиного інституту патентного права зумовлене такими чинниками: 1) вони мають конкретних творців (винахідників, авторів); 2) до 2020 року їхня охорона здійснювалася за допомогою єдиної форми, шляхом видачі патентів (відповідно до ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення охорони і захисту прав на торговельні марки і промислові зразки та боротьби з патентними зловживаннями» від 21 липня 2020 р. №815-ІХ, набуття права інтелектуальної власності на промисловий зразок засвідчується свідоцтвом); 3) правове регулювання правовідносин, пов'язаних з охороною прав на ці об'єкти, має багато спільного.

Поняття «патентне право» розглядається у двох значеннях – *об'єктивному* та *суб'єктивному*. *Патентне право (в об'єктивному значенні)* – це система правових норм, які регулюють суспільні відносини, що виникають у зв'язку із створенням, використанням, охороною і захистом винаходів, корисних моделей та промислових зразків. В *суб'єктивному значенні патентне право* – це право інтелектуальної власності особи на винахід, корисну модель чи промисловий зразок, що охороняється законом<sup>1</sup>.

Усі джерела об'єктивного патентного права можна поділити на два види: міжнародні джерела та національні джерела патентного права. До основних *міжнародних договорів* у сфері патентного права належать: Паризька конвенція про охорону промислової власності 1883 р., Договір про патентну кооперацію 1970 р., Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів з метою патентної процедури 1977 р., Договір про патентне право 2000 р. та ін.

До *національних джерел* патентного права належать Конституція України (ст. 41, 54), ЦКУ (глава 39), ЗУ «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» та ЗУ «Про охорону прав на промислові зразки», а також інші підзаконні нормативно-правові акти, які регламентують патентні правовідносини в Україні (Порядок сплати зборів за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності, затверджений постановою КМУ від 23 грудня 2004 р. № 1716, Правила складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель, затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 22 січня 2001 р. № 22; Правила складання і подання заявки на промисловий зразок, затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 18 лютого 2002 р. № 110 та ін.).

#### 2. Об'єкти патентного права

Відповідно до ст. 1 ЗУ «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» *винахід (корисна модель)* – результат інтелектуальної, творчої діяльності людини в будь-якій сфері технології.

*Об'єктом винаходу* може бути продукт (пристрій, речовина, штам мікроорганізму, культура клітин рослини і тварини тощо), процес (спосіб) у будь-якій сфері технології.

Винахід відповідає умовам патентоздатності, якщо він є новим, має винахідницький рівень і є промислово придатним.

*Об'єктом корисної моделі* – пристрій або процес (спосіб) у будь-якій сфері технології.

Корисна модель відповідає умовам патентоздатності, якщо вона є новою і промислово придатною.

---

<sup>1</sup>Семків В. О., Шандра Р. С. Інтелектуальна власність : підручник для студентів неюридичних факультетів. Львів : Галицький друкар, 2015. С. 112.

Основною відмінністю між винаходом і корисною моделлю є те, що корисна модель не повинна відповідати такій умові патентоздатності як винахідницький рівень. Також для корисних моделей передбачається спрощена, порівняно з винаходом, процедура одержання охоронного документа та коротші строки охорони.

*Промисловий зразок* – результат інтелектуальної, творчої діяльності людини в галузі художнього конструювання. Промисловим зразком може бути зовнішній вигляд виробу або його частини, що визначається, зокрема, лініями, контурами, кольором, формою, текстурою та/або матеріалом виробу, та/або його оздобленням (ст. 461 ЦКУ та ст. 5 ЗУ «Про охорону прав на промислові зразки»).

Суттєва відмінність промислового зразка від винаходу (корисної моделі) – у характері задач, які вирішуються. Так, наприклад, у конструктивному рішенні пристрою охороняється не зовнішній вигляд, а технічна сутність, яка може полягати в особливій формі, своєрідному розташуванні чи сполученні окремих частин, вузлів, деталей. Промисловий зразок, навпаки, вирішує задачу зовнішнього вигляду виробу за допомогою конструкторських та художніх засобів<sup>2</sup>.

### 3. Суб'єкти патентного права

*Первинними суб'єктами* патентного права є винахідник та автор промислового зразка. *Винахідник* – людина, інтелектуальною, творчою діяльністю якої створено винахід (корисну модель) (ст. 1 ЗУ «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»). *Автор промислового зразка* – людина, творчою працею якої створено промисловий зразок (ст. 1 ЗУ «Про охорону прав на промислові зразки»).

*Похідними суб'єктами* патентного права є:

- *роботодавець винахідника* (автора промислового зразка) – особа, яка найняла його як працівника за трудовим договором (контрактом). Роботодавець може бути суб'єктом права інтелектуальної власності лише на службовий винахід, корисну модель чи промисловий зразок;

- *замовник* – фізична або юридична особа, на замовлення якої за цивільно-правовим договором, створюється винахід, корисна модель чи промисловий зразок;

- *правонаступник* – фізична або юридична особа, яким патентовласник передає свої права на патент згідно договору;

- *спадкоємець* (згідно із законом і за заповітом);

- *держава* – на секретні винаходи (корисні моделі). Згідно зі ст. 1 ЗУ «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», *секретний винахід (секретна корисна модель)* – винахід (корисна модель), що містить інформацію, віднесена до державної таємниці, права на який засвідчуються патентом на секретний винахід (секретну корисну модель). *Державна таємниця* – вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та які визнані у порядку, встановленому ЗУ «Про державну таємницю», державною таємницею і підлягають охороні державою (ст. 1 ЗУ «Про державну таємницю»).

В патентному законодавстві поряд із згаданими первинними та похідними суб'єктами названі також *заявник* та *володільць (власник) патенту*. Заявником чи володільцем (власником) патенту можуть бути як первинні, так і похідні суб'єкти. *Заявник* – це особа, котра подала заявку про видачу патенту або набула статусу заявника в іншому, передбаченому законом порядку. За загальним правилом заявником є винахідник (автор промислового зразка). *Володільцем (власником) патенту* є особа, якій належить патент на винахід, корисну модель. Патент видається заявникові.

<sup>2</sup>Вербя І. І., Коваль В. О. Основи інтелектуальної власності : навчальний посібник. Київ : НТУУ «КПІ», 2013. С. 106-107.

Допоміжними суб'єктами патентних правовідносин є патентні повірені (представники у справах інтелектуальної власності), ДП «Український інститут інтелектуальної власності»<sup>3</sup>.

#### 4. Зміст суб'єктивних патентних прав

Суб'єктам патентного права – винахідникам та авторам – належить комплекс суб'єктивних особистих немайнових та майнових прав.

*Особисті немайнові права* можна поділити на два види:

- *права щодо об'єкта інтелектуальної власності* (винаходу, корисної моделі, промислового зразка) – право авторства, право на назву, право на присвоєння свого імені винаходу (корисній моделі), право на захист репутації автора;

- *права, пов'язані з можливістю подання заявки до патентного відомства* – право на одержання патенту, право першого заявника, право на пріоритет, право на продовження пропущених строків при розгляді заявки, право на усунення недоліків заявки, внесення до неї змін та доповнень, право оскаржити рішення патентного відомства щодо поданої заявки<sup>4</sup>.

Відповідно до ЦКУ *майновими правами* інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок є:

- право на використання винаходу, корисної моделі, промислового зразка;
- виключне право дозволяти використання винаходу, корисної моделі, промислового зразка (видавати ліцензії);
- виключне право перешкоджати неправомірному використанню винаходу, корисної моделі, промислового зразка, в тому числі забороняти таке використання;
- інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

Майнові права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок належать володільцю відповідного патенту (свідоцтва), якщо інше не встановлено договором чи законом (ст. 464 ЦКУ). Тобто для того, щоб майнові права набули чинності потрібно спочатку здійснити їхню державну реєстрацію та отримати патент (свідоцтво).

*Строк чинності* виключних майнових прав інтелектуальної власності:

- на *винахід* спливає через 20 років, що відліковуються від дати подання заявки на винахід в установленому законом порядку. Цей строк може бути продовжений щодо винаходу, використання якого потребує спеціальних випробувань та офіційного дозволу;

- на *корисну модель* спливає через 10 років від дати подання заявки на корисну модель в установленому законом порядку;

- на *промисловий зразок* становить п'ять років від дати подання заявки на промисловий зразок в установленому законом порядку і подовжується за клопотанням власника промислового зразка на один або більше п'ятирічних строків. Загальний строк чинності зазначених прав не може перевищувати двадцяти п'яти років від дати подання заявки (ст. 465 ЦКУ).

#### 5. Патент: поняття, види

Згідно зі ст. 1 ЗУ «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», *патент (патент на винахід, патент на секретний винахід, патент на корисну модель, патент на секретну корисну модель)* – охоронний документ, що засвідчує пріоритет, авторство і права на винахід (корисну модель).

Патент надає його володільцю виключне майнове право перешкоджати використанню винаходу (корисної моделі), у тому числі забороняти таке використання,

<sup>3</sup>Семків В. О., Шандра Р. С. Інтелектуальна власність : підручник для студентів неюридичних факультетів. Львів : Галицький друкар, 2015. С. 120-124.

<sup>4</sup>Кравець В. Р. Право інтелектуальної власності : навчальний посібник / Кравець В. Р., Олюха В. Г., Стець О. М та ін. Київ : Центр учбової літератури, 2012. С. 141.

крім випадків, якщо таке використання не визнається згідно з ЗУ «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» порушенням прав, що випливають з державної реєстрації винаходу (корисної моделі).

*Патент на винахід* – видається за результатами кваліфікаційної експертизи заявки на винахід (строк чинності – 20 років). *Кваліфікаційна експертиза* (експертиза по суті) – експертиза, що встановлює відповідність винаходу умовам патентоздатності (новизні, винахідницькому рівню, промисловій придатності).

*Патент на корисну модель* – видається за результатами формальної експертизи заявки на корисну модель (строк чинності – 10 років). *Формальна експертиза* (експертиза за формальними ознаками) – експертиза, у ході якої встановлюється належність зазначеного у заявці об'єкта до переліку об'єктів, які можуть бути визнані винаходами (корисними моделями), і відповідність заявки та її оформлення встановленим вимогам.

Набуття прав на зареєстрований промисловий зразок засвідчується *свідоцтвом* (раніше було патентом), в якому наводиться внесене до Реєстру зображення промислового зразка (відповідно до ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення охорони і захисту прав на торговельні марки і промислові зразки та боротьби з патентними зловживаннями» №815-ІХ від 21 липня 2020 року).

Патентну процедуру можна поділити на 3 етапи: подання заявки на патент (свідоцтво); розгляд та експертиза заявки; державна реєстрація та видача патенту (свідоцтва).

### Питання для самоконтролю

1. Чим зумовлене об'єднання понять винаходу, корисної моделі та промислового зразка у рамках єдиного інституту патентного права?
2. Які міжнародні та національні документи є основними джерелами патентного права?
3. Наведіть класифікацію об'єктів патентного права.
4. У чому полягає відмінність промислового зразка від винаходу (корисної моделі)?
5. Хто є первинними, похідними та допоміжними суб'єктами патентного права?
6. Сформулюйте суб'єктивні особисті немайнові права, які належать суб'єктам патентного права, і поясніть їх зміст.
7. Сформулюйте майнові права, які належать суб'єктам патентного права, і поясніть їх зміст.
8. Вкажіть строк чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок.
9. Визначте поняття «патентоздатність» та «патент».
10. За результатами якої процедури видається патент на винахід?
11. За результатами якої процедури видається патент на корисну модель?
12. Чим засвідчується набуття прав на зареєстрований промисловий зразок?

### Тест для самоконтролю

1.	Правова охорона корисних моделей в Україні здійснюється на підставі отримання охоронного документу: а) патенту, який видається строком на 20 років; б) патенту, який видається строком на 10 років; в) свідоцтва, яке видається строком на 10 років; г) свідоцтва, яке видається строком на 20 років.
2.	Хто з перерахованих осіб є суб'єктом патентного права: а) винахідник; б) патентний повірений; в) виробник фонограми; г) автор бази даних.

3.	<p>Винахід повинен відповідати наступним критеріям:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>а) корисності, промисловій придатності, винахідницькому рівню;</li> <li>б) новизні, промисловій придатності, унікальності;</li> <li>в) новизні, промисловій придатності, винахідницькому рівню;</li> <li>г) новизні, корисності, винахідницькому рівню.</li> </ul>
4.	<p>Об'єктом промислового зразка може бути;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>а) форма, малюнок чи розфарбування або їх поєднання;</li> <li>б) пристрій, речовина;</li> <li>в) штам мікроорганізму, культура клітин рослини і тварини;</li> <li>г) процес (спосіб), а також нове застосування відомого продукту чи процесу.</li> </ul>
5.	<p>Корисна модель повинна відповідати наступним критеріям:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>а) корисності, промисловій придатності;</li> <li>б) корисності, винахідницькому рівню;</li> <li>в) новизні, винахідницькому рівню;</li> <li>г) новизні, промисловій придатності.</li> </ul>
6.	<p>Заявка – це:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>а) сукупність документів, необхідних для видачі уповноваженою установою патенту (свідоцтва) на той чи інший об'єкт промислової власності;</li> <li>б) науково-технічне досягнення, що заявляється як об'єкт промислової власності;</li> <li>в) патентна вимога, яка містить сукупність істотних ознак винаходу чи корисної моделі, достатню для досягнення зазначеного заявником результату;</li> <li>г) відомості про заявника та його адресу.</li> </ul>
7.	<p>Мета формальної експертизи:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>а) перевірка відповідності заявки та її оформлення встановленим вимогам;</li> <li>б) встановлення належності зазначеного у заявці об'єкта до переліку об'єктів промислової власності;</li> <li>в) перевірка наявності всіх документів;</li> <li>г) встановлення належності зазначеного у заявці об'єкта до переліку об'єктів промислової власності, і відповідності заявки та її оформлення встановленим вимогам.</li> </ul>
8.	<p>Промисловий зразок – це:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>а) результат інтелектуальної діяльності людини в будь-якій сфері технології;</li> <li>б) винахід (корисна модель), що містить інформацію, віднесена до державної таємниці;</li> <li>в) результат творчої діяльності людини у галузі художнього конструювання;</li> <li>г) результат інтелектуальної діяльності людини у галузі технічного конструювання.</li> </ul>
9.	<p>Який з перелічених об'єктів може отримати правову охорону:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>а) об'єкти архітектури;</li> <li>б) малі архітектурні форми;</li> <li>в) об'єкти нестійкої форми з рідких, газоподібних, сипких речовин;</li> <li>г) промислові, гідротехнічні та інші стаціонарні споруди.</li> </ul>
10.	<p>Заявку на отримання патенту на винахід може подати:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>а) лише особа, яка бажає отримати патент;</li> <li>б) особа, яка бажає отримати патент, представник у справах інтелектуальної власності, довірена особа;</li> <li>в) лише довірена особа;</li> <li>г) особа, яка бажає отримати патент, довірена особа.</li> </ul>



11.	Якщо право на одержання патенту на промисловий зразок мають кілька осіб, їм видається: а) стільки патентів, скільки осіб; б) дублікат патенту; в) стільки дублікатів патентів, скільки осіб; г) один патент.
12.	Хто з перерахованих осіб є суб'єктом патентного права: а) художник; б) автор промислового зразка; в) автор раціоналізаторської пропозиції; г) автор комп'ютерної програми.
13.	Експертиза, що встановлює відповідність винаходу умовам патентоздатності, це: а) формальна експертиза; б) кваліфікаційна експертиза; в) винахідницька експертиза; г) документознавча експертиза.
14.	Розмір та порядок сплати державного мита за видачу патентів на промислові зразки визначається в: а) Законі України «Про охорону прав на промислові зразки»; б) Правилах складання та подання заявки на промисловий зразок; в) Порядку сплати зборів за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності; г) Цивільному кодексі України.
15.	Правова охорона винаходів в Україні здійснюється на підставі отримання охоронного документу: а) патенту, який видається строком на 10 років; б) патенту, який видається строком на 20 років; в) свідоцтва, яке видається строком на 10 років; г) свідоцтва, яке видається строком на 20 років.

### Завдання до практичного опрацювання теоретичного матеріалу

1. Проаналізувати зміст глави 39 «Право інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок» Цивільного Кодексу України.

2. Заповнити таблицю:

<i>Авторське та патентне право</i>	
<i>Спільні риси:</i>	
1.	
2.	
...	
<i>Відмінні риси:</i>	
<i>Авторське право</i>	<i>Патентне право</i>
1.	
2.	
...	

3. Навести перелік об'єктів, які не можуть одержати правову охорону як винаходи (корисні моделі) та правову охорону як промислові зразки.

4. Охарактеризувати відмінності між винаходом та корисною моделлю.

5. Охарактеризувати значення ДП «Український інститут інтелектуальної власності» (УКРПАТЕНТ) для правової охорони прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель та промисловий зразок.

6. Проаналізувати основні складові заявки – сукупності документів, необхідних для державної реєстрації винаходу (корисної моделі).

7. Патентний повірений як суб'єкт патентних правовідносин.

#### Рекомендована література

1. Конституція України, від 28.06.1996 р.  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Господарський кодекс України, від 16.01.2003, №436-IV  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
3. Цивільний Кодекс України, від 16.01.2003, №435-IV  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
4. Закон України «Про авторське право та суміжні права», від 23.12.1993, 3792-XII  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
5. Закон України «Про державну таємницю», від 21.01.1994, 3855-XII  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12>
6. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», від 15.12.1993, №3687-XII  
<https://zakon.rada.gov.ua/go/3687-12>
7. Закон України «Про охорону прав на промислові зразки», від 15.12.1993, № 850-IV  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12>
8. Правила складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель, затверджені Наказом Міністерства освіти і науки України від 22.01.2001 р. №22  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0173-01>
9. Правила складання та подання заявки на промисловий зразок, затверджені Наказом Міністерства освіти і науки України від 18.02.2002 р. №110  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0226-02>
10. Аксютіна А. В. Інтелектуальна власність : навчальний посібник / Аксютіна А. В., Нестерцова-Собакарь О. В., Тропін В. В. та ін. / за заг. ред. канд. юрид. наук, доц. Нестерцової-Собакарь О. В. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 140 с.
11. Верба І. І. Основи інтелектуальної власності: навчальний посібник/ І. І. Верба, В. О. Коваль; за ред. С. В. Чікін. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : НТУУ «КПІ», 2013. 262 с.
12. Лазебний В. С., Розорінов Г. М., Толюпа С. В. Основи інтелектуальної власності та її захисту : навчальний посібник. Київ : Ліра-К, 2011. 150 с.
13. Семків В. О. Інтелектуальна власність : підручник для студентів неюридичних факультетів / В.О. Семків, Р. С. Шандра. Львів : Галицький друкар, 2015. 280 с.

## РОЗДІЛ 5

### «ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ НА ЗАСОБИ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ УЧАСНИКІВ ЦИВІЛЬНОГО ОБОРОТУ, ТОВАРІВ І ПОСЛУГ»

#### Опорний конспект лекції

#### 1. Інститут комерційних позначень: загальна характеристика та джерела правового регулювання

У міжнародних правових угодах з питань інтелектуальної власності поняття комерційного (фірмового) найменування, торговельної марки (згідно з ЦКУ) або знаку товарів і послуг (згідно із ЗУ «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»), географічного зазначення охоплюються правом промислової власності, хоча в точному значенні цього поняття вони не є такими, бо не є технологічними (технічними) рішеннями, якими є винаходи та корисні моделі, тому їх доцільно виділити в окрему групу – *засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг*<sup>1</sup>.

Метою і спільною рисою зазначеної групи об'єктів є виокремлення учасників цивільного обороту, їхніх товарів та послуг з-посеред інших. Комерційне (фірмове) найменування індивідуалізує самого суб'єкта, а торговельні марки та географічні зазначення є засобами індивідуалізації товарів, послуг.

На відміну від інших об'єктів інтелектуальної власності, які є результатами творчої діяльності, на комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (товарні знаки та знаки обслуговування) та географічні зазначення (вказівки про походження чи найменування місця походження) *не виникають особисті немайнові права інтелектуальної власності*. Оскільки основна функція цих об'єктів полягає в індивідуалізації певної особи, товару чи послуги, законодавство також обмежує оборотоздатність *майнових прав* на них. Право на комерційне найменування може передаватися іншій особі лише разом з цілісним майновим комплексом чи його частиною. Право на торговельну марку може передаватися іншій особі, але за умови, що це не вводитиме в оману споживача. Географічне зазначення взагалі не є об'єктом виключних прав, тому право на географічне зазначення не може переходити до іншої особи за договором<sup>2</sup>.

*Міжнародними джерелами* права інтелектуальної власності на засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг є: Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20 березня 1883 р., Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності від 14 липня 1967 р., Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків від 14 квітня 1981 р., Договір про закони щодо товарних знаків від 27 жовтня 1994 р. та ін.

До *національних джерел* права інтелектуальної власності належать ЦКУ (глави 43-45), Господарський кодекс України (далі – ГКУ) (глава 16), ЗУ «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», ЗУ «Про правову охорону географічних зазначень», а також низка підзаконних нормативно-правових актів.

#### 2. Інтелектуальна власність на комерційне (фірмове) найменування

У сучасному українському законодавстві комерційне найменування є ідентифікатором юридичної особи. Так, згідно зі ст. 159 ГКУ, *суб'єкт господарювання* – юридична особа або громадянин-підприємець – може мати комерційне найменування. Громадянин-підприємець має право заявити як комерційне найменування своє прізвище або ім'я.

<sup>1</sup>Верба І. І., Коваль В. О. Основи інтелектуальної власності : навчальний посібник. Київ : НТУУ «КПІ», 2013. С. 150.

<sup>2</sup>Аксютіна А. В. Інтелектуальна власність : навчальний посібник / Аксютіна А. В., Нестерцова-Собакарь О. В., Тропін В. В. та ін. / за заг. ред. канд. юрид. наук, доц. Нестерцової-Собакарь О. В. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. С. 76-77.

Важливим є розмежування таких понять, як офіційне найменування юридичної особи і комерційне (фірмове) найменування цієї особи. *Офіційним найменуванням юридичної особи* вважається назва, яка індивідуалізує юридичну особу в сукупності її прав і обов'язків як самостійного суб'єкта права. Таке найменування є для юридичної особи тим же, чим є для фізичної особи її ім'я, тобто особистим (моральним) правом, яке не може бути предметом обороту. *Комерційне (фірмове) найменування* – це найменування юридичної чи фізичної особи, яке індивідуалізує їх як окремих суб'єктів господарювання, допомагає відрізнити їх один від одного та не дає ввести в оману споживачів щодо їхньої справжньої діяльності. Тому комерційне найменування, як об'єкт промислової власності, може передаватися, тобто бути предметом обороту, але тільки разом із цілісним майновим комплексом або його частиною, яке воно позначає<sup>3</sup>.

Основними функціями комерційного найменування є дистинктивна (або індивідуалізуюча) та запобіжна. *Дистинктивна функція* (від лат. *distinctio* – розрізняти, розрізнення) дозволяє відрізнити одного учасника комерційної діяльності від іншого, незалежно від того, які товари чи послуги вони реалізують та пропонують на ринку. *Запобіжна функція* не дає ввести в оману споживачів щодо справжньої діяльності суб'єктів господарювання<sup>4</sup>.

У відповідності до ст. 489 ЦКУ, право інтелектуальної власності на комерційне найменування є чинним з моменту першого використання цього найменування та охороняється без обов'язкового подання заявки на нього чи його реєстрації і незалежно від того чи є комерційне найменування частиною торговельної марки.

Особи можуть мати однакові комерційні найменування, якщо це не вводить в оману споживачів щодо товарів, які вони виробляють та (або) реалізують, та послуг, які ними надаються. Зокрема, якщо підприємства діють у різних ділових сферах, територіально розмежовані, то вони можуть мати однакові комерційні найменування. Наприклад, разом з комерційним найменуванням «Завод «Ластівка»» може окремо охоронятись комерційне найменування іншої особи «Перукарня «Ластівка»». Однак, згідно з ГКУ, суб'єкт господарювання, комерційне найменування якого було включено до реєстру раніше, має пріоритетне право захисту перед будь-яким іншим суб'єктом, тотожне комерційне найменування якого включено до реєстру пізніше.

*Майновими правами інтелектуальної власності на комерційне найменування* (ст. 490 ЦКУ) є:

- право на використання комерційного найменування;
- право перешкоджати іншим особам неправомірно використовувати комерційне найменування, в тому числі забороняти таке використання;
- інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

Вони передаються іншій особі лише разом з цілісним майновим комплексом особи, якій ці права належать, або його відповідною частиною. Їхня чинність припиняється у разі ліквідації юридичної особи та з інших підстав, встановлених законом.

### 3. Інтелектуальна власність на торговельну марку (знак для товарів та послуг)

Відповідно до ст. 492 ЦКУ, *торговельною маркою* може бути будь-яке позначення або будь-яка комбінація позначень, які придатні для вирізнення товарів (послуг), що виробляються (надаються) однією особою, від товарів (послуг), що виробляються (надаються) іншими особами. Такими позначеннями можуть бути, зокрема, слова, літери, цифри, зображувальні елементи, комбінації кольорів.

*Суб'єктами* права інтелектуальної власності на торговельну марку є фізичні та юридичні особи.

<sup>3</sup>Верба І. І., Коваль В. О. Основи інтелектуальної власності : навчальний посібник. Київ : НТУУ «КПІ», 2013. С. 150-151.

<sup>4</sup>Семків В. О., Шандра Р. С. Інтелектуальна власність : підручник для студентів неюридичних факультетів. Львів : Галицький друкар, 2015. С. 152.

Право інтелектуальної власності на певну торговельну марку може належати одночасно кільком фізичним та (або) юридичним особам (ст. 493).

Набуття права інтелектуальної власності на торговельну марку засвідчується свідоцтвом. Право на одержання свідоцтва має будь-яка фізична або юридична особа, об'єднання осіб або їхні правонаступники. Умови та порядок видачі свідоцтва встановлюються ЗУ «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» та деталізуються у Правилах складання і подання заявки на видачу свідоцтва України на знак для товарів й послуг, затверджених наказом Держпатенту України від 28 липня 1998 р.

Особа, яка бажає одержати свідоцтво на торговельну марку, подає заявку безпосередньо до Державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності», який є Національним органом інтелектуальної власності, або надсилає її на його адресу. За дорученням заявника заявка може подаватися через представника в справах інтелектуальної власності (патентного повіреного) або іншу довірену особу.

*Заявка* – це сукупність документів, необхідних для видачі свідоцтва. Вона складається українською мовою й повинна стосуватися одного знака та містити:

- заяву про реєстрацію знака, у якій обов'язково зазначаються відомості про заявника та його адреса;

- зображення знака, який заявляється;

- перелік товарів і послуг, для яких заявник просить зареєструвати знак, згрупованих за Міжнародною класифікацією товарів і послуг для реєстрації знаків.

Експертиза заявки проводиться відповідно до ст. 10 ЗУ «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» та складається із формальної експертизи та кваліфікаційної експертизи.

Особа, яка отримала свідоцтво на торговельну марку, володіє майновими правами на неї. До *майнових прав* інтелектуальної власності на торговельну марку, згідно зі ст. 495 ЦКУ належать:

- право на використання торговельної марки;

- виключне право дозволяти використання торговельної марки;

- виключне право перешкоджати неправомірному використанню торговельної марки, в тому числі забороняти таке використання;

- інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

Майнові права інтелектуальної власності на торговельну марку є чинними протягом десяти років з дати подання заявки на торговельну марку в установленому законом порядку, якщо інше не встановлено законом. Зазначений строк може бути продовженим щоразу на десять років у порядку, встановленому законом.

Торговельна марка може мати елементи, які співпадають частково з комерційним найменуванням. Але торговельна марка може бути передана іншим користувачам за договором, а комерційне найменування – ні, лише разом з частиною виробництва<sup>5</sup>.

#### 4. Інтелектуальна власність на географічне зазначення

Під географічним зазначенням походження товару розуміють назву країни, населеного пункту, місцевості чи іншого географічного об'єкта, що використовується для позначення товару, особливі властивості якого винятково чи головним чином визначаються характерними для даного географічного об'єкта природними чи людськими чинниками або тими й іншими чинниками одночасно<sup>6</sup>.

Відповідно до статті 1 ЗУ «Про правову охорону географічних зазначень», *географічне зазначення* – найменування місця, що ідентифікує товар, який походить з

<sup>5</sup>Верба І. І., Коваль В. О. Основи інтелектуальної власності : навчальний посібник. Київ : НТУУ «КПІ», 2013. С. 159.

<sup>6</sup>Аксютіна А. В. Інтелектуальна власність : навчальний посібник / Аксютіна А. В., Нестерцова-Собакарь О. В., Тропін В. В. та ін. / за заг. ред. канд. юрид. наук, доц. Нестерцової-Собакарь О. В. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. С. 86.

певного географічного місця та має особливу якість, репутацію чи інші характеристики, зумовлені головним чином цим географічним місцем походження, і хоча б один з етапів виробництва якого (виготовлення (видобування) та/або переробка, та/або приготування) здійснюється на визначеній географічній території.

*Назва місця походження товару* – вид географічного зазначення, який означає найменування, що ідентифікує товар, який походить з певного географічного місця та який має особливі якості або властивості, виключно або головним чином зумовлені конкретним географічним середовищем з притаманними йому природними і людськими факторами, і всі етапи виробництва якого (виготовлення (видобування) та/або переробка, та/або приготування) здійснюються на визначеній географічній території.

*Суб'єктами* права інтелектуальної власності на географічне зазначення є виробники товарів, об'єднання виробників, інші особи, визначені ЗУ «Про правову охорону географічних зазначень».

Правова охорона географічним зазначенням надається на підставі їхньої реєстрації, яка діє безстроково від дати реєстрації. Право інтелектуальної власності на географічне зазначення виникає з дати державної реєстрації цього права, якщо інше не встановлено законом. Обсяг правової охорони географічного зазначення визначається характеристиками товару (послуги) і межами географічного місця його (її) походження, зафіксованими державною реєстрацією права інтелектуальної власності на географічне зазначення (ст. 501 ЦКУ).

Згідно із ст. 17 ЗУ «Про правову охорону географічних зазначень» особи, які мають право використовувати зареєстроване географічне зазначення, мають право наносити поряд із географічним зазначенням попереджувальне маркування для інформації про те, що це зазначення зареєстровано в Україні. Для попереджувального маркування назви місця походження товару застосовується обведена овалом аббревіатура «НМП». Замість цього маркування або разом із ним може наноситися текст: «Зареєстрована в Україні назва місця походження товару». Для попереджувального маркування географічного зазначення застосовується обведена овалом аббревіатура «ГЗ». Замість цього маркування або разом із ним може наноситися текст: «Зареєстроване в Україні географічне зазначення».

*Майновими правами* інтелектуальної власності на географічне зазначення є:

- право на визнання позначення товару (послуги) географічним зазначенням;
- право на використання географічного зазначення;
- право перешкоджати неправомірному використанню географічного зазначення, в

тому числі забороняти таке використання.

Право інтелектуальної власності на географічне зазначення є чинним з дати, наступної за датою державної реєстрації, і охороняється безстроково за умови збереження характеристик товару (послуги), позначених цим зазначенням.

### **Питання для самоконтролю**

1. В чому полягає особливість засобів індивідуалізації цивільного обороту, товарів і послуг порівняно з іншими об'єктами інтелектуальної власності?

2. Обґрунтуйте особливості виникнення майнових та особистих немайнових прав інтелектуальної власності на засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг.

3. Які міжнародні та національні документи є джерелами права інтелектуальної власності на засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг?

4. Вкажіть для кожного засобу індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг, з якого моменту набуває чинності право інтелектуальної власності на нього, та який строк дії цього права.

5. Визначте поняття «комерційне (фірмове) найменування». Які його основні функції?

6. У чому полягає різниця офіційного найменування юридичної особи від

комерційного (фірмового) найменування юридичної особи?

7. Сформулюйте майнові права інтелектуальної власності на комерційне найменування.

8. Вкажіть об'єкти торговельної марки та суб'єкти права інтелектуальної власності на торговельну марку.

9. З яких документів складається заявка на видачу свідоцтва України на знак для товарів і послуг?

10. Сформулюйте майнові права інтелектуальної власності на торговельну марку.

11. Визначте поняття «географічне зазначення», «назва місця походження товару».

12. Сформулюйте майнові права інтелектуальної власності на географічне зазначення.

### Тест для самоконтролю

1.	Набуття права інтелектуальної власності на торговельну марку засвідчується: а) свідоцтвом, яке видається строком на 10 років; б) патентом, який видається строком на 10 років; в) свідоцтвом, яке видається строком на 20 років; г) ліцензією, яка видається строком на 20 років.
2.	Чи можуть особи мати однакові комерційні найменування: а) так; б) так, якщо це не вводить в оману споживачів; в) ні; г) так, якщо комерційне найменування складається з одного слова.
3.	До засобів індивідуалізації відносять: а) комп'ютерні програми; б) програми організацій мовлення; в) наукові відкриття; г) географічні зазначення.
4.	Право на комерційне найменування є чинним з моменту: а) його державної реєстрації; б) офіційного затвердження наказом підприємства; в) першого використання цього найменування; г) публікації відомостей про його державну реєстрацію.
5.	Право інтелектуальної власності на географічне зазначення виникає: а) з моменту його першого застосування; б) з дати його державної реєстрації; в) з дати подання заявки на реєстрацію географічного зазначення; г) з дати наступної за датою подання заявки на його реєстрацію.
6.	Суб'єктами права на торговельну марку є: а) лише юридичні особи; б) лише фізичні особи; в) як фізичні, так і юридичні особи; г) як фізичні, так і юридичні особи за умови позитивного рішення компетентного державного органу.
7.	Правова охорона надається комерційному найменуванню, якщо воно: а) дає можливість вирізнити одну особу з-поміж інших та не вводить в оману споживачів щодо справжньої її діяльності б) зареєстроване державним реєстратором; в) не є частиною торгової марки; г) є частиною торгової марки.
8.	Обсяг правової охорони торговельної марки визначається: а) наведеними у свідоцтві її зображенням та переліком товарів і послуг;

	<ul style="list-style-type: none"> <li>б) характеристикою її ознак, зазначеною у патенті;</li> <li>в) зображенням торгової марки та характеристикою товарів і послуг вказаних у сертифікаті;</li> <li>г) ознаками торговельної марки, визначеними у державному акті.</li> </ul>
9.	<p>Обсяг правової охорони географічного зазначення визначається:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>а) його характерними ознаками, визначеними у свідоцтві;</li> <li>б) лише межами географічного місця його походження;</li> <li>в) описом географічного зазначення;</li> <li>г) характеристиками товару (послуги) і межами географічного місця його (її) походження.</li> </ul>
10.	<p>Не вимагає засвідчення охоронним документом набуття права інтелектуальної власності на торговельну марку, яка:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>а) визнана законом як офіційна;</li> <li>б) має міжнародну реєстрацію або визнана в установленому законом порядку добре відомою;</li> <li>в) не заборонена законом;</li> <li>г) яка має патент міжнародного зразка.</li> </ul>
11.	<p>До міжнародних джерел права інтелектуальної власності на засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг належить:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>а) Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів;</li> <li>б) Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів з метою патентної процедури;</li> <li>в) Цивільний Кодекс України;</li> <li>г) Паризька конвенція про охорону промислової власності.</li> </ul>
12.	<p>Майнові права на торговельну марку є чинними:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>а) протягом 5 років з дати подання заявки на торговельну марку в установленому законом порядку;</li> <li>б) протягом 10 років з дати подання заявки на торговельну марку в установленому законом порядку;</li> <li>в) протягом 15 років з дати подання заявки на торговельну марку в установленому законом порядку;</li> <li>г) протягом 20 років з дати подання заявки на торговельну марку в установленому законом порядку.</li> </ul>
13.	<p>Право на використання торговельної марки та виключне право дозволяти використання торговельної марки є:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>а) майновими правами;</li> <li>б) особистими немайновими правами;</li> <li>в) об'єктивними правами;</li> <li>г) переважними правами.</li> </ul>
14.	<p>Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку може бути продовжений:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>а) щоразу на 10 років у порядку, встановленому законом;</li> <li>б) спочатку на 5, а потім на 10 років;</li> <li>в) лише на 10 років у порядку, встановленому законом;</li> <li>г) лише на 5 років у порядку, встановленому законом.</li> </ul>
15.	<p>Право інтелектуальної власності на географічне зазначення охороняється:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>а) протягом 10 років;</li> <li>б) протягом 20 років;</li> <li>в) безстроково за умови збереження характеристик товару (послуги), позначених цим зазначенням;</li> <li>г) безстроково.</li> </ul>



**Завдання до практичного опрацювання  
теоретичного матеріалу**

1. Проаналізувати зміст глав 43 «Право інтелектуальної власності на комерційне найменування», 44 «Право інтелектуальної власності на торговельну марку», 45 «Право інтелектуальної власності на географічне зазначення» Цивільного Кодексу України.

2. Заповнити таблицю:

<i>Комерційне найменування та торговельна марка</i>		
<i>Спільні риси:</i>		
1.		
...		
<i>Відмінні риси:</i>		
<i>Комерційне найменування</i>		<i>Торговельна марка</i>
1.		
...		

3. Обґрунтувати історичні передумови виникнення та розвитку поняття «комерційне найменування».

4. Охарактеризувати можливі підстави для відмови в наданні правової охорони для торговельної марки.

5. Проаналізувати основні складові заявки – сукупності документів, необхідних для видачі свідоцтва України на знак для товарів і послуг.

6. Охарактеризувати порядок реєстрації права інтелектуальної власності на географічне зазначення.

7. Заповнити таблицю довільними прикладами:

<i>Комерційні найменування</i>	<i>Торговельні марки</i>	<i>Географічні зазначення</i>
1.	1.	1.
...	...	...

**Рекомендована література**

- Конституція України, від 28.06.1996 р.  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
- Господарський кодекс України, від 16.01.2003, №436-IV  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
- Цивільний Кодекс України, від 16.01.2003, №435-IV  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
- Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг», від 15.12.1993, № 3689-XII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>
- Закон України «Про правову охорону географічних зазначень», від 16.06.1999, № 752-XIV <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-14>
- Правила складання, подання та розгляду заявки на видачу свідоцтва України на знак для товарів і послуг, затверджені наказом Держпатенту України від 28.07.1995 р. №116 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0276-95>
- Аксютіна А. В. Інтелектуальна власність : навчальний посібник / Аксютіна А. В., Нестерцова-Собакарь О. В., Тропін В. В. та ін. / за заг. ред. канд. юрид. наук, доц. Нестерцової-Собакарь О. В. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 140 с.
- Верба І. І. Основи інтелектуальної власності: навчальний посібник/ І. І. Верба, В. О. Коваль; за ред. С. В. Чікін. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : НТУУ «КПІ», 2013. 262 с.
- Семків В. О. Інтелектуальна власність : підручник для студентів неюридичних факультетів / В.О. Семків, Р. С. Шандра. Львів : Галицький друкар, 2015. 280 с.

## РОЗДІЛ 6 «ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ НА ІНШІ (НЕТРАДИЦІЙНІ) ОБ'ЄКТИ»

### Опорний конспект лекції

#### 1. Інтелектуальна власність на наукове відкриття

Відповідно до ст. 457 ЦКУ *науковим відкриттям* є встановлення невідомих раніше, але об'єктивно існуючих закономірностей, властивостей та явищ матеріального світу, які вносять докорінні зміни у рівень наукового пізнання. *Об'єктами наукового відкриття* є закономірності, властивості чи явища матеріального світу.

*Первинним суб'єктом* права інтелектуальної власності на наукове відкриття є його автор. Відповідно до ст. 1 Женевської угоди про міжнародну реєстрацію наукових відкриттів, *автором наукового відкриття* вважається фізична особа, яка шляхом спостереження, дослідження, експерименту чи розмірковування самостійно здійснила наукове відкриття способом, що забезпечує його встановлення; у випадку, коли під час здійснення наукового відкриття згадані вимоги виконували спільно кілька осіб, будь-яке посилання на автора наукового відкриття розглядається як посилання на усіх цих осіб. До суб'єктів права інтелектуальної власності на наукове відкриття також належать співавтори, спадкоємці, наукові установи.

Автор наукового відкриття володіє комплексом особистих немайнових та майнових прав інтелектуальної власності, перелік яких міститься у статтях 423, 424 та 458 ЦКУ.

До *особистих немайнових прав* автора наукового відкриття належать право на визнання його творцем (автором) наукового відкриття; право надати науковому відкриттю своє ім'я або спеціальну назву.

*Майновими правами* інтелектуальної власності на наукове відкриття є:

- право на його використання;
- виключне право дозволяти використання наукового відкриття;
- виключне право перешкоджати неправомірному використанню наукового відкриття, у тому числі забороняти таке використання;
- інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

Право на наукове відкриття засвідчується *дипломом* та охороняється у порядку, встановленому законом. На сьогодні не існує спеціального закону, який би визначав порядок видачі дипломів на наукові відкриття.

Законодавче регулювання права інтелектуальної власності на наукове відкриття на міжнародному рівні представлено Женевською угодою про міжнародну реєстрацію наукових відкриттів, Конвенцією про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності, національне регулювання – ЦКУ (глава 38).

#### 2. Інтелектуальна власність на компонування напівпровідникового виробу

Відповідно до ЗУ «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів» *компонування напівпровідникового виробу (компонування)* – сукупність пов'язаних зображень, певним чином зафіксованих або закодованих, які становлять тривимірну конфігурацію шарів, з яких складається напівпровідниковий виріб та в яких кожне зображення містить конфігурацію або частину конфігурації напівпровідникового виробу на будь-якій стадії його виготовлення. Компонування напівпровідникового виробу вважається придатним для набуття права інтелектуальної власності на нього, якщо воно є *оригінальним*.

*Первинним суб'єктом* права інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу є автор компонування напівпровідникового виробу. Автору компонування належить право авторства, яке є невідчужуваним особистим правом і охороняється безстроково (ст. 6 ЗУ «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів»). *Похідними суб'єктами* – інші особи, які набули прав на компонування напівпровідникового виробу за договором чи законом.

Перелік *майнових прав* інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу міститься в ст. 474 ЦКУ:

- право на використання компонування напівпровідникового виробу;
- виключне право дозволяти використання компонування напівпровідникового виробу;
- виключне право перешкоджати неправомірному використанню компонування напівпровідникового виробу, у тому числі забороняти таке використання;
- інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

Майнові права інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу належать володільцю відповідного свідоцтва, якщо інше не встановлено законом чи договором і є чинними з дати, наступної за датою їх державної реєстрації за умови підтримання чинності цих прав відповідно до закону.

Строк чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу спливає через десять років, що відліковуються від найбільш ранньої з таких дат:

- закінчення календарного року, в якому компонування було вперше використане на комерційній основі будь-де у світі;
- закінчення календарного року, в якому була подана належним чином оформлена заявка на державну реєстрацію.

Набуття права інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу засвідчується *свідоцтвом*. Обсяг правової охорони компонування напівпровідникового виробу визначається сукупністю пов'язаних зображень цього компонування на матеріальному носії.

Систему законодавства про охорону компонувань інтегральних мікросхем в Україні становлять: ЦКУ, ЗУ «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів» та інші підзаконні нормативно-правові акти.

### 3. Інтелектуальна власність на раціоналізаторську пропозицію

Згідно із ст. 481 ЦКУ *раціоналізаторською пропозицією* є визнана юридичною особою пропозиція, яка містить технологічне (технічне) або організаційне рішення у будь-якій сфері її діяльності. Як правило, раціоналізаторська пропозиція стосується виробництва (зокрема удосконалює застосовувану техніку, технологію, матеріали тощо), але вона також може стосуватися й інших видів суспільно-корисної діяльності<sup>1</sup>.

*Об'єктом* раціоналізаторської пропозиції може бути матеріальний об'єкт або процес. *Суб'єктами* права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію є її автор та юридична особа, якій ця пропозиція подана. Автором раціоналізаторської пропозиції визнається фізична особа (людина), творчою працею якої її було створено. Не може бути автором раціоналізаторської пропозиції юридична особа.

Відповідно до Методичних рекомендацій про порядок складання, подачі та розгляду заяви на раціоналізаторську пропозицію, автору раціоналізаторської пропозиції належать такі *особисті немайнові права*: право авторства, право на ім'я, право на назву раціоналізаторської пропозиції, право на пріоритет.

Крім того, автор раціоналізаторської пропозиції має право на добросовісне заохочення від юридичної особи, якій ця пропозиція подана, та на винагороду протягом 2 років від дати початку використання раціоналізаторської пропозиції юридичною особою, яка видала автору свідоцтво на неї.

Згідно із Тимчасовим положенням про правову охорону об'єктів промислової власності та раціоналізаторських пропозицій, розмір винагороди визначається умовами договору між автором і підприємством й не може становити менше:

- 10 відсотків доходу, одержуваного щорічно підприємством від використання раціоналізаторської пропозиції;

<sup>1</sup>Аксютіна А. В. Інтелектуальна власність : навчальний посібник / Аксютіна А. В., Нестерцова-Собакарь О. В., Тропін В. В. та ін. / за заг. ред. канд. юрид. наук, доц. Нестерцової-Собакарь О. В. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. С. 42.

- 2 відсотки від частки собівартості продукції (робіт і послуг), що припадає на раціоналізаторську пропозицію, корисний ефект від якої не впливає на одержання доходу.

Обсяг правової охорони раціоналізаторської пропозиції визначається її описом, а також кресленнями, якщо вони подані. Право інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію затверджується *свідоцтвом*, що видається юридичною особою, яка визнала пропозицію раціоналізаторською. Юридична особа, яка визнала пропозицію раціоналізаторською, має право на використання цієї пропозиції у будь-якому обсязі.

Законодавче регулювання права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію в Україні представлено ЦКУ (глава 41) та іншими підзаконними нормативно-правовими актами.

#### 4. Інтелектуальна власність на сорт рослин, породу тварин

Відповідно до ЗУ «Про охорону прав на сорти рослин» *сорт рослин* – це окрема група рослин (клон, лінія, гібрид першого покоління, популяція) в рамках нижчого із відомих ботанічних таксонів (рід, вид, різновидність) незалежно від того, чи задовольняє вона умови виникнення правової охорони. *Порода тварин* – це цілісна консолідована (стійка) група сільськогосподарських тварин одного виду, яка має спільне походження і відрізняється специфічними екстер'єрно-конституційними та корисними господарськими властивостями, що передаються спадково.

*Первинними суб'єктами* права інтелектуальної власності на сорт рослин та породу тварин є автор сорту рослин та автор породи тварин. До *похідних суб'єктів* належать усі інші особи, які набули майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин за договором чи законом.

Згідно зі ст. 485 ЦКУ право інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин становлять:

- особисті немайнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин, засвідчені державною реєстрацією;
- майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин, засвідчені патентом;
- майнове право інтелектуальної власності на поширення сорту рослин, породи тварин, засвідчене державною реєстрацією.

Згідно із ст. 10 ЗУ «Про охорону прав на сорти рослин» про особисті немайнові права інтелектуальної власності на сорт рослин свідчить свідоцтво про авторство на сорт рослин; про майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин – патент на сорт рослин; про майнове право інтелектуальної власності на поширення сорту рослин – свідоцтво про державну реєстрацію сорту рослин.

До *особистих немайнових прав* автора сорту рослин належать:

- право за своєю вимогою одержати свідоцтво про авторство на сорт рослин;
- право пропонувати назву створеного ним сорту і включати до назви своє ім'я;
- право перешкоджати іншим особам привласнювати та спотворювати його авторство;
- право вимагати не розголошувати його ім'я як автора сорту і не зазначати його у публікаціях (право на анонімність);
- вимагати зазначення свого імені під час використання сорту, якщо це практично можливо (право на авторство).

Цей перелік особистих немайнових прав автора не є вичерпним.

*Майновими правами* інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин, засвідченими патентом, є:

- право на використання сорту рослин, породи тварин, придатних для поширення в Україні;
- виключне право дозволяти використання сорту рослин, породи тварин;

- виключне право перешкоджати неправомірному використанню сорту рослин, породи тварин, у тому числі забороняти таке використання;
- інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

Майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин, засвідчені патентом, належать володільцю патенту, якщо інше не встановлено договором чи законом, і є чинними з дати, наступної за датою їх державної реєстрації, за умови підтримання чинності цих прав відповідно до закону.

Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин починається з наступного дня після дати державної реєстрації права та закінчується в останній день: тридцять п'ятого календарного року, що відліковується з 1 січня року, наступного за роком державної реєстрації цих прав, для сортів деревних та чагарникових культур і винограду; тридцятого календарного року, що відліковується з 1 січня року, наступного за роком державної реєстрації цих прав, для всіх інших сортів.

*Міжнародним джерелом* права інтелектуальної власності на сорти рослин є Міжнародна конвенція з охорони нових сортів рослин від 2 грудня 1961 р. *Національними джерелами* – ЦКУ та ЗУ «Про охорону прав на сорти рослин» та інші нормативно-правові акти.

#### 5. Інтелектуальна власність на комерційну таємницю

Відповідно до статті 505 ЦКУ *комерційною таємницею* є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію.

Тобто інформація, яка становить комерційну таємницю, характеризується сукупністю ознак, строк існування яких обмежує строк чинності майнових прав на неї: *секретність (таємність), комерційна цінність, захищеність*<sup>2</sup>.

*Об'єктом* комерційної таємниці можуть бути відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, за винятком тих, які відповідно до закону не можуть бути віднесені до комерційної таємниці. *Суб'єкти* права інтелектуальної власності на комерційну таємницю можуть бути первинними та похідними. *Первинним суб'єктом* є особа, яка правомірно визначила інформацію комерційною таємницею, якщо інше не встановлено договором. *Похідними суб'єктами* права інтелектуальної власності на комерційну таємницю є особи, які отримали відповідну інформацію на підставі цивільного чи трудового договору, суб'єкти публічного права, яким вона була надана, або отримали її іншим правомірним способом.

*Майновими правами* інтелектуальної власності на комерційну таємницю є:

- право на використання комерційної таємниці;
- виключне право дозволяти використання комерційної таємниці;
- виключне право перешкоджати неправомірному розголошенню, збиранню або використанню комерційної таємниці;
- інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

Органи державної влади зобов'язані охороняти від недобросовісного комерційного використання інформацію, яка є комерційною таємницею та створення якої потребує значних зусиль і яка надана їм з метою отримання встановленого законом дозволу на діяльність, пов'язану з фармацевтичними, сільськогосподарськими, хімічними продуктами, що містять нові хімічні сполуки. Ця інформація охороняється органами державної влади також від розголошення, крім випадків, коли розголошення необхідне для забезпечення

<sup>2</sup>Семків В. О., Шандра Р. С. Інтелектуальна власність : підручник для студентів неюридичних факультетів. Львів : Галицький друкар, 2015. С. 9.

захисту населення або не вжито заходів щодо її охорони від недобросовісного комерційного використання.

Комерційна таємниця як об'єкт інтелектуальної власності не вимагає офіційного визнання її охороноздатності, державної реєстрації, виконання будь-яких формальностей та сплати державних зборів. Строк чинності права інтелектуальної власності на комерційну таємницю обмежується строком існування сукупності ознак комерційної таємниці, встановлених частиною першою ст. 505 ЦКУ.

Заходи стосовно захисту комерційної таємниці установлені ЦКУ, Паризькою конвенцією з охорони промислової власності, а також Угодою ТРІПС, яка є першою великою міжнародною угодою, що забезпечує охорону комерційної таємниці.

### Питання для самоконтролю

1. Якими міжнародними та національними документами здійснюється законодавче регулювання прав інтелектуальної власності на інші (нетрадиційні) об'єкти?
2. Визначте поняття «наукове відкриття». Що є об'єктами наукового відкриття?
3. Сформулюйте майнові права інтелектуальної власності на наукового відкриття.
4. Охарактеризуйте поняття «компонування напівпровідникового виробу». За якої умови компонентування напівпровідникового виробу вважається придатним для набуття права інтелектуальної власності?
5. Сформулюйте майнові права інтелектуальної власності на компонентування напівпровідникового виробу.
6. Визначте поняття «раціоналізаторська пропозиція». Що є об'єктами раціоналізаторської пропозиції?
7. Як визначається розмір винагороди для автора раціоналізаторської пропозиції?
8. Охарактеризуйте поняття «сорт рослин» та «порода тварин».
9. Які права є складовими права інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин? Чим вони засвідчуються?
10. Охарактеризуйте поняття «комерційна таємниця». Що є об'єктами комерційної таємниці?
11. Сформулюйте майнові права інтелектуальної власності на комерційну таємницю.
12. Якими охоронними документами засвідчуються право на наукове відкриття, компонентування напівпровідникового виробу, раціоналізаторську пропозицію? Ким видаються ці документи?

### Тест для самоконтролю

1.	Згідно із Законом України «Про охорону прав на сорти рослин» сорт рослин вважається придатним для набуття права на нього як на об'єкт інтелектуальної власності, якщо він є: а) стабільним, новим, відмінним, однорідним; б) промислово придатним; в) однорідним, новим, корисним; г) новим, вирізняльним, промислово придатним.
2.	Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності для сортів деревних та чагарникових культур і винограду спливає через ____ років, а щодо всіх інших сортів – через ____ років, що відліковуються з 1 січня року, наступного за роком державної реєстрації цих прав: а) 20, 25; б) 35, 30; в) 15, 20; г) 25, 30.

3.	У разі припинення чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу воно: а) переходить у суспільне надбання; б) може бути повторно зареєстроване; в) може бути визнане корисною моделлю; г) може вільно та безоплатно використовуватися будь-якою особою, за винятками, встановленими законом.
4.	Комерційною таємницею можуть бути відомості: а) технічного, виробничого характеру; б) організаційного, комерційного характеру; в) технічного, організаційного, виробничого характеру; г) технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру.
5.	Право на наукове відкриття засвідчується: а) патентом; б) свідоцтвом; в) дипломом; г) сертифікатом.
6.	Майнові права інтелектуальної власності на комерційну таємницю належать: а) державі; б) особі, яка правомірно визначила інформацію комерційною таємницею, якщо інше не встановлено договором; в) колу осіб, які володіють комерційною таємницею; г) підприємству, на якому працює особа, яка правомірно визначила інформацію комерційною таємницею.
7.	Компонування напівпровідникового виробу вважається придатним для набуття права інтелектуальної власності на нього, якщо воно є: а) новим; б) корисним; в) оригінальним; г) інтегративним.
8.	Автор наукового відкриття має право надати науковому відкриттю: а) своє ім'я або спеціальну назву; б) лише своє ім'я; в) лише спеціальну назву; г) немає правильної відповіді.
9.	Майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин, засвідчені патентом, є чинними з дати: а) їхньої державної реєстрації; б) наступної за датою їхньої державної реєстрації; в) подачі заявки на отримання патенту; г) видачі патенту.
10.	Чинність майнових прав інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу може бути припинено достроково за ініціативою: а) автора компонування напівпровідникового виробу; б) особи, якій вони належать; в) Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України; г) суду.
11.	Що має містити раціоналізаторська пропозиція, визнана юридичною особою: а) технологічне (технічне) або організаційне рішення у будь-якій сфері її діяльності;

	б) локальну новизну; в) користь для підприємства, якому вона подана; г) офіційну реєстрацію.
12.	Набуття права інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу засвідчується: а) свідоцтвом; б) сертифікатом; в) патентом; г) дипломом.
13.	Майнові права інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу є чинними з дати: а) їхньої державної реєстрації; б) видачі свідоцтва на напівпровідниковий виріб; в) наступної за датою їхньої державної реєстрації; г) видачі патенту на напівпровідниковий виріб.
14.	Кому подається заява про раціоналізаторську пропозицію: а) підприємству, діяльності якого стосується пропозиція; б) Міністерству розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України; в) Міністерству освіти і науки України; г) спеціальному уповноваженому державному органу.
15.	Майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин належать: а) автору, якщо інше не встановлено договором чи законом; б) власнику свідоцтва, якщо інше не встановлено договором чи законом; в) володільцю авторського свідоцтва, якщо інше не встановлено договором чи законом; г) володільцю патенту, якщо інше не встановлено договором чи законом.

### **Завдання до практичного опрацювання теоретичного матеріалу**

1. Проаналізувати зміст глав 38 «Право інтелектуальної власності на наукове відкриття», 40 «Право інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу», 41 «Право інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію», 42 «Право інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин», 46 «Право інтелектуальної власності на комерційну таємницю» Цивільного Кодексу України.

2. Охарактеризувати об'єкти наукового відкриття та суб'єкти права на наукове відкриття.

3. Охарактеризувати етапи реєстрації компонування напівпровідникового виробу.

4. Обґрунтувати, як визначається винагорода автору раціоналізаторської пропозиції.

5. Обґрунтувати порядок видачі свідоцтва на новий сорт рослин.

6. Проаналізувати різницю між комерційною таємницею та конфіденційною інформацією.

7. «Комерційна таємниця» та «ноу-хау»: проблема розмежування понять та правового регулювання.

### **Рекомендована література**

1. Конституція України, від 28.06.1996 р.  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

2. Цивільний Кодекс України, від 16.01.2003, №435-IV  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

3. Закон України «Про доступ до публічної інформації», від 13.01.2011, № 2939-VI  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>



4. Закон України «Про інформацію», від 02.10.1992, № 2657-ХІІ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>
5. Закон України «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів», від 05.11.1997, № 621/97-ВР <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/621/97-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Закон України «Про охорону прав на сорти рослин», від 21.04.1993, № 3116-ХІІ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3116-12#Text>
7. Методичні рекомендації про порядок складання, подачі та розгляду заяви на раціоналізаторську пропозицію, затверджені наказом Держпатенту України від 27 серпня 1995 р. №131 <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0131223-95#Text>
8. Положення про свідоцтво на раціоналізаторську пропозицію, затверджене наказом Державного патентного відомства України від 22 серпня 1995 р. №129 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0323-95#Text>
9. Положення про свідоцтво про авторство на сорт рослин, затверджене наказом Міністерства аграрної політики України від 28 травня 2003 р. №151 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0470-03#Text>
10. Тимчасове положення про правову охорону об'єктів промислової власності та раціоналізаторських пропозицій в Україні, затверджене Указом Президента України від 18.09.1992 р. №479/92 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479/92#Text>
11. Аксютіна А. В. Інтелектуальна власність : навчальний посібник / Аксютіна А. В., Нестерцова-Собакарь О. В., Тропін В. В. та ін. / за заг. ред. канд. юрид. наук, доц. Нестерцової-Собакарь О. В. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 140 с.
12. Верба І. І. Основи інтелектуальної власності: навчальний посібник/ І. І. Верба, В. О. Коваль; за ред. С. В. Чікін. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : НТУУ «КПІ», 2013. 262 с.
13. Енциклопедія інтелектуальної власності / за ред. проф. П. П. Крайнева. Київ : Старт-98, 2012. С. 484.
14. Лазебний В. С., Розорінов Г. М., Толюпа С. В. Основи інтелектуальної власності та її захисту : навчальний посібник. Київ : Ліра-К, 2011. 150 с.
15. Семків В. О. Інтелектуальна власність : підручник для студентів неюридичних факультетів / В.О. Семків, Р. С. Шандра. Львів : Галицький друкар, 2015. 280 с.

## РОЗДІЛ 7 «ДОГОВОРИ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ»

### Опорний конспект лекції

#### 1. Поняття, види та загальна характеристика договорів у сфері інтелектуальної власності

Поняття договору міститься у ч.1 ст. 626 ЦКУ: *договір* – це домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. Договори у сфері інтелектуальної власності є одним із видів договорів. Їхньою особливістю є те, що вони врегульовують права та обов'язки фізичних і юридичних осіб, пов'язані із створенням, використанням, охороною та захистом результатів інтелектуальної, творчої діяльності.

ЦКУ виділяє дві групи договорів у сфері інтелектуальної власності. До першої групи належать договори щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності (глава 75), до другої – договір комерційної концесії (глава 76).

В ст. 1107 ЦКУ виокремлено такі *види договорів*, за якими відбувається розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності:

- ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності;
- ліцензійний договір;
- договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності;
- договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності;
- інший договір щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності (договір про розподіл майнових прав на об'єкти права інтелектуальної власності, створені при виконанні службових обов'язків і (або) окремого доручення роботодавця; договір про добросовісне заохочення за використання раціоналізаторської пропозиції та ін.).

Договір має містити певний набір умов (елементів), які пов'язують сторони та є обов'язковими для виконання всіма учасниками договірною зобов'язання. Елементами договорів у сфері інтелектуальної власності є: сторони договору; істотні умови договору (предмет, ціна, строк, територія дії); форма договору та ін.

*Сторонами* таких договорів можуть бути як фізичні, так і юридичні особи. Виняток становить договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності, де однією зі сторін є його творець (ч. 1 ст. 1112 ЦКУ). Творцем об'єкта прав інтелектуальної власності може бути лише фізична особа.

Однією зі сторін даних договорів завжди виступає *правоволоділець* – тобто фізична або юридична особа, яка володіє майновими правами інтелектуальної власності на результат інтелектуальної творчої діяльності (це може бути як первинний, так і похідний суб'єкт права інтелектуальної власності). Другою стороною договору виступає *користувач* – особа, якій надано відповідний обсяг правомочностей на використання об'єкта права інтелектуальної власності, або  *правонабувач* – особа, якій безповоротно передано виключні майнові права інтелектуальної власності.

Істотними умовами договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності є: предмет (об'єкт права інтелектуальної власності, права щодо використання якого передаються за договором; конкретні права, що передаються; способи використання зазначеного об'єкта тощо), ціна (плата за використання об'єкта права інтелектуальної власності) та строк (період у часі, протягом якого діє договір), територія використання. Крім того, за власним бажанням сторони можуть включити у договір й інші умови, без досягнення згоди за якими договір не буде вважатись укладеним<sup>1</sup>.

<sup>1</sup>Аксютіна А. В. Інтелектуальна власність : навчальний посібник / Аксютіна А. В., Нестерцова-Собакарь О. В., Тропін В. В. та ін. / за заг. ред. канд. юрид. наук, доц. Нестерцової-Собакарь О. В. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. С. 115.

*Предметом* цих договорів можуть бути лише майнові права інтелектуальної власності. Можливість передавати особисті немайнові права законодавством не передбачається.

У ч. 2. ст. 1107 ЦКУ встановлено вимогу щодо обов'язкового дотримання *письмової форми* договору щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності. Однак законом можуть бути встановлені випадки, в яких договір щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності може укладатися усно (ч.1 ст. 33 ЗУ «Про авторське право і суміжні права»).

У ст. 1114 ЦКУ містяться вимоги до *державної реєстрації* договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Їхня державна реєстрація здійснюється лише на вимогу ліцензіара або ліцензіата у порядку, встановленому законом. Відсутність державної реєстрації не впливає на чинність прав, наданих за ліцензією або іншим договором, та інших прав на відповідний об'єкт права інтелектуальної власності, зокрема на право ліцензіата на звернення до суду за захистом свого права. Однак факт передання виключних майнових прав інтелектуальної власності, які, відповідно до ЦКУ, або іншого закону, є чинними після їхньої державної реєстрації, підлягає державній реєстрації у відповідних органах.

Окремо в ЦКУ виділено *договір комерційної концесії*. На відміну від попередньої групи договорів, предметом договору є не лише право на використання об'єкта права інтелектуальної власності, але також право на використання ділової репутації і комерційного досвіду правоволодільця в певному обсязі (стаття 366 ГКУ). Відповідно до ст. 1115 ЦКУ за договором комерційної концесії одна сторона (правоволодільець) зобов'язується надати другій стороні (користувачеві) за плату право користування відповідно до її вимог комплексом належних цій стороні прав з метою виготовлення та (або) продажу певного виду товару та (або) надання послуг.

## 2. Ліцензія та ліцензійний договір

Згідно зі ст. 1108 ЦКУ, особа, котра має виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності (*ліцензіар*), може надавати іншій особі (*ліцензіату*) письмове повноваження, яке надає їй право на використання цього об'єкта в певній обмеженій сфері. Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності може бути оформлена як окремий документ або бути складовою частиною ліцензійного договору.

Частиною 3 ст. 1108 ЦКУ передбачено, що ліцензія може бути виключною, одиничною, невиключною, а також іншого виду, що не суперечить закону.

*Виключна ліцензія* видається лише одному ліцензіату і виключає можливість використання ліцензіаром об'єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, та видачі ним іншим особам ліцензій на використання цього об'єкта у зазначеній сфері.

*Одинична ліцензія* видається лише одному ліцензіату і виключає можливість видачі ліцензіаром іншим особам ліцензій на використання об'єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, але не виключає можливості використання ліцензіаром цього об'єкта у зазначеній сфері.

*Невиключна ліцензія* не виключає можливості використання ліцензіаром об'єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, та видачі ним іншим особам ліцензій на використання цього об'єкта у зазначеній сфері.

Відмінності наведених видів ліцензій можна зобразити таким чином<sup>2</sup>:

---

<sup>2</sup>Семків В. О., Шандра Р. С. Інтелектуальна власність : підручник для студентів неюридичних факультетів. Львів : Галицький друкар, 2015. С. 230.

<i>Вид ліцензії</i>	<i>Можливість використання об'єкта інтелектуальної власності ліцензіаром (у сфері обмеженій ліцензією)</i>	<i>Кількість ліцензіатів, яким може бути видана ліцензія</i>
виключна	виключена	лише один
одинична	невиключена	лише один
невиключна	невиключена	необмежена

Згідно зі ст. 1109 ЦКУ за ліцензійним договором одна сторона (ліцензіар) надає другій стороні (ліцензіату) дозвіл на використання об'єкта права інтелектуальної власності (ліцензію) на умовах, визначених за взаємною згодою сторін.

У ліцензійному договорі визначаються вид ліцензії, сфера використання об'єкта права інтелектуальної власності (конкретні права, що надаються за договором, способи використання зазначеного об'єкта, територія та строк, на які надаються права, тощо), розмір, порядок і строки виплати плати за використання об'єкта права інтелектуальної власності, а також інші умови, які сторони вважають за доцільне включити у договір.

Розмір, порядок і строки виплати плати за використання об'єкта права інтелектуальної власності визначаються у формі: *роялті* (будь-який платіж за користування, який ліцензіат сплачує ліцензіару за поточне користування правами інтелектуальної власності. Роялті, як правило, виплачуються у відсотках від суми валового або чистого продажу, отриманої від використання активу або як фіксована ціна за одиницю проданого товару), *паушального платежу* (заздалегідь обумовлена сума, яка є початковим платежем за ліцензійну угоду. Сума спрямовується на покриття витрат на ліцензування і частково – витрат на проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт щодо об'єктів, які стають предметом ліцензійних угод), *комбінованої форми оплати*.

Якщо в ліцензійному договорі про видання або інше відтворення твору винагорода визначається у вигляді фіксованої грошової суми, то в договорі має бути встановлений максимальний тираж твору<sup>3</sup>.

Якщо вид ліцензії у ліцензійному договорі не встановлено, то у відповідності до ч. 4 ст. 1109 ЦКУ, вважається, що за ліцензійним договором надається невиключна ліцензія.

Вимоги щодо строку дії ліцензійного договору містяться у ст. 1110 ЦКУ. Згідно з цією статтею, ліцензійний договір укладається на строк, встановлений договором, який повинен спливати не пізніше спливу строку чинності виключного майнового права на визначений у договорі об'єкт права інтелектуальної власності. У разі відсутності в ліцензійному договорі умови про територію, на яку поширюються надані права на використання об'єкта права інтелектуальної власності, дія ліцензії поширюється на територію України.

### 3. Типові ліцензійні договори. Субліцензія та субліцензійний договір

Відповідно до ст. 1111 ЦКУ уповноважені відомства або творчі спілки можуть затверджувати типові ліцензійні договори. Ліцензійний договір може містити умови, не передбачені типовим ліцензійним договором. Умови ліцензійного договору, укладеного з творцем об'єкта права інтелектуальної власності, що погіршують його становище порівняно з становищем, передбаченим законом або типовим договором, є нікчемними і замінюються умовами, встановленими типовим договором або законом.

За згодою ліцензіара, наданою у письмовій формі, ліцензіат може видати письмове повноваження на використання об'єкта права інтелектуальної власності іншій особі (*субліцензію*) (ч. 4 ст. 1108 ЦКУ). У випадках, передбачених ліцензійним договором, може бути також укладений *субліцензійний договір*, за яким ліцензіат надає іншій особі (субліцензіату) субліцензію на використання об'єкта права інтелектуальної власності.

<sup>3</sup>Семків В. О., Шандра Р. С. Інтелектуальна власність : підручник для студентів неюридичних факультетів. Львів : Галицький друкар, 2015. С. 231-232.

У цьому разі відповідальність перед ліцензіаром за дії субліцензіата несе ліцензіат, якщо інше не встановлено ліцензійним договором (ч. 2 ст. 1109 ЦКУ).

#### 4. Договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності

Відповідно до ст. 1112 ЦКУ за договором про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності одна сторона (творець – письменник, художник тощо) зобов'язується створити об'єкт права інтелектуальної власності відповідно до вимог другої сторони (замовника) в установлений строк. Договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності повинен визначати способи та умови використання цього об'єкта замовником.

Особисті немайнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений за замовленням, належать творцеві цього об'єкта. Однак, у випадках, передбачених законом, окремі особисті немайнові права інтелектуальної власності на такий об'єкт можуть належати замовникові. Майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений за замовленням, належать творцеві цього об'єкта та замовникові спільно, якщо інше не встановлено договором<sup>4</sup>. Згідно ст. 1112 ЦКУ оригінал твору образотворчого мистецтва, створеного за замовленням, переходить у власність замовника. При цьому майнові права інтелектуальної власності на цей твір залишаються за його автором, якщо інше не встановлено договором.

Особливістю цього договору, в порівнянні з іншими договорами щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності, є те, що він укладається стосовно об'єкту інтелектуальної власності, який ще не створено. Тому в договорі потрібно закріпити умови щодо створюваних об'єктів інтелектуальної власності. Такими умовами може бути: вид об'єкта права інтелектуальної власності (літературний, художній чи інший твір; винахід, корисна модель чи промисловий зразок, сорт рослин тощо); якісні характеристики об'єкта права інтелектуальної власності (особливі вимоги щодо змісту, обсягу, функціональності, призначення, зовнішнього вигляду тощо); строк виконання договору у цілому або частинами (строки подання окремих розділів книги, складових частин комп'ютерної програми тощо) та ін.<sup>5</sup>

Умови договору про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності, що обмежують право творця цього об'єкта на створення інших об'єктів, є нікчемними (ч. 4 ст. 1112 ЦКУ).

#### 5. Договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності

За договором про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності одна сторона (особа, що має виключні майнові права) передає другій стороні частково або у повному складі ці права відповідно до закону та на визначених договором умовах (ст. 1113 ЦКУ). У статті йдеться про безповоротне передання (відчуження) одного, кількох або усіх виключних прав на об'єкт права інтелектуальної власності особою, яка ними володіє.

Об'єктами, виключні майнові права на які можуть бути передані в рамках договору, виступають об'єкти права інтелектуальної власності, невичерпний перелік яких наведено у ст. 420 ЦКУ. Водночас, на окремі з цих об'єктів ЦКУ не закріплює виключних прав, що робить неможливим застосування розглядуваного договору щодо таких об'єктів. Це стосується, наприклад, наукового відкриття, зміст суб'єктивних прав на яке не передбачає виключних майнових прав, географічного зазначення, комерційного найменування. Щодо останнього допускається передання майнових прав інтелектуальної власності на нього

<sup>4</sup>Аксютіна А. В. Інтелектуальна власність : навчальний посібник / Аксютіна А. В., Нестерцова-Собакарь О. В., Тропін В. В. та ін. / за заг. ред. канд. юрид. наук, доц. Нестерцової-Собакарь О. В. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. С. 122.

<sup>5</sup>Семків В. О., Шандра Р. С. Інтелектуальна власність : підручник для студентів неюридичних факультетів. Львів : Галицький друкар, 2015. С. 233-234.

лише разом з цілісним майновим комплексом особи, якій ці права належать, або його відповідною частиною<sup>6</sup>.

Укладення договору про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності не впливає на ліцензійні договори, які були укладені раніше. Умови договору про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності, що погіршують становище творця відповідного об'єкта або його спадкоємців порівняно з становищем, передбаченим ЦКУ та іншим законом, а також обмежують право творця на створення інших об'єктів, є нікчемними.

#### 6. Договір комерційної концесії

За договором комерційної концесії одна сторона (*правоволоділець*) зобов'язується надати другій стороні (*користувачеві*) за плату право користування відповідно до її вимог комплексом належних цій стороні прав з метою виготовлення та (або) продажу певного виду товару та (або) надання послуг. *Предметом* договору комерційної концесії є право на використання об'єктів права інтелектуальної власності (торговельних марок, промислових зразків, винаходів, творів, комерційних таємниць тощо), комерційного досвіду та ділової репутації (ст. 1115-1116 ЦКУ). Договір комерційної концесії укладається у письмовій формі. У разі недодержання письмової форми договору концесії такий договір є нікчемним (ст. 1118 ЦКУ).

*Сторонами* в договорі комерційної концесії можуть бути фізична та юридична особи, які є суб'єктами підприємницької діяльності. *Правоволоділець* – фізична чи юридична особа – суб'єкт підприємницької діяльності, яка згідно з договором комерційної концесії та за узгоджену плату передає іншій особі (користувачеві) комплекс належних їй прав на використання об'єктів інтелектуальної власності, ділову репутацію, комерційний досвід. *Користувач* – фізична чи юридична особа – суб'єкт підприємницької діяльності, яка, відповідно до договору комерційної концесії, отримує комплекс належних правоволоділецьві прав на використання об'єктів інтелектуальної власності, ділову репутацію, комерційний досвід, зобов'язується дотримуватися умов їхнього використання та сплатити за це обумовлену договором винагороду.

Світова практика до відповідного застосування цього договору застосовує назву «*франчайзинг*» (від франц. *franchissage* – привілей, пільга) та виділяє різні види зазначеного договору: *товарний* (інколи він називається торговим або збутовим), який полягає в отриманні користувачем права на реалізацію продукції, що постачається правоволодільцем (при цьому користувач має право і зобов'язаний використовувати у своїй діяльності торговельну марку правоволодільца, його технології та ноу-хау, необхідні для успішної реалізації продукції); *виробничий*, за якого користувачеві надається право виробництва та збуту товарів (виконання робіт, надання послуг) із застосуванням вихідних сировини та матеріалів, поставлених користувачем; *діловий*, згідно з яким користувач, використовуючи об'єкти права інтелектуальної власності, комерційний досвід та ділову репутацію правоволодільца, самостійно здійснює повний цикл виробництва товарів (виконання робіт, надання послуг). Такий комплексний підхід до розуміння франчайзингу отримав найбільше поширення у США, у той час як в європейській практиці під франчайзингом розуміють лише його діловий варіант<sup>7</sup>.

Відповідно до ст. 1119 ЦКУ, у випадках, передбачених договором комерційної концесії, користувач може укласти договір *комерційної субконцесії*, за яким він надає іншій особі (субкористувачу) право користування наданим йому правоволодільцем комплексом прав або частиною комплексу прав на умовах, погоджених із правоволодільцем або

<sup>6</sup>Семків В. О., Шандра Р. С. Інтелектуальна власність : підручник для студентів неюридичних факультетів. Львів : Галицький друкар, 2015. С. 235.

<sup>7</sup>Аксютіна А. В. Інтелектуальна власність : навчальний посібник / Аксютіна А. В., Нестерцова-Собакарь О. В., Тропін В. В. та ін. / за заг. ред. канд. юрид. наук, доц. Нестерцової-Собакарь О. В. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. С. 127.

визначених договором комерційної концесії.

Кожна із сторін у договорі комерційної концесії, строк якого не встановлений, має право у будь-який час відмовитися від договору, повідомивши про це другу сторону не менш як за шість місяців, якщо більш тривалий строк не встановлений договором.

### Питання для самоконтролю

1. Сформулюйте визначення поняття «договір» та вкажіть особливості договорів у сфері інтелектуальної власності.
2. Які дві групи договорів у сфері інтелектуальної власності виокремлено в Цивільному Кодексі України?
3. Які умови договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності є істотними?
4. Охарактеризуйте вимоги до державної реєстрації договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.
5. Хто є сторонами ліцензії та ліцензійного договору? Охарактеризуйте їх.
6. Охарактеризуйте кожен з видів ліцензій: виключну, одиничну, невиключну.
7. У яких формах можуть визначатися розмір, порядок і строки виплати винагороди за використання об'єкта права інтелектуальної власності?
8. Сформулюйте визначення понять «субліцензія» та «субліцензійний договір».
9. У чому полягає сутність договору про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності?
10. У чому полягає сутність договору про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності?
11. У чому полягає сутність договорів комерційної концесії та комерційної субконцесії?
12. Охарактеризуйте поняття «франчайзинг».

### Тест для самоконтролю

1.	Яка з ліцензій надає ліцензіатові найбільший обсяг прав: а) невиключна; б) повна; в) одинична; г) виключна.
2.	Сторонами якого договору завжди є суб'єкти підприємницької діяльності: а) ліцензійний договір; б) договір про передання майнових прав інтелектуальної власності; в) договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності; г) договір комерційної концесії.
3.	Вкажіть види ліцензій на використання об'єкта права інтелектуальної власності, передбачені Цивільним кодексом України: а) виключна, повна, часткова, а також іншого виду, що не суперечить закону; б) добровільна, примусова, а також іншого виду, що не суперечить закону; в) виключна, невиключна, одинична, а також іншого виду, що не суперечить закону; г) одинична, подвійна, вільна, а також іншого виду, що не суперечить закону.
4.	Згідно з Цивільним Кодексом України, до договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності відносяться: а) ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності; ліцензійний договір; договір про створення за замовленням і використання об'єкта

	<p>права інтелектуальної власності; договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності; інший договір щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності;</p> <p>б) ліцензійний договір;</p> <p>в) договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності; договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності;</p> <p>г) договір комерційної концесії.</p>
5.	<p>«Паушальний» платіж припускає виплату винагороди за ліцензійним договором:</p> <p>а) рівними частками протягом дії договору;</p> <p>б) одноразову виплату до початку масового випуску продукції;</p> <p>в) одну частину – до початку виробництва, іншу – рівними частками протягом дії договору;</p> <p>г) одноразову виплату до початку масового випуску продукції і одноразову виплату після масового випуску продукції.</p>
6.	<p>Якщо договір комерційної концесії укладено без додержання письмової форми, то він, згідно з Цивільним кодексом України, є:</p> <p>а) незаконним;</p> <p>б) немічним;</p> <p>в) неправомірним;</p> <p>г) нікчемним.</p>
7.	<p>Договір, за яким одна сторона надає другій стороні дозвіл на використання об'єкта права інтелектуальної власності на умовах, визначених взаємною згодою сторін, з урахуванням вимог законодавства, це:</p> <p>а) ліцензійний договір;</p> <p>б) договір лізингу;</p> <p>в) договір комерційної концесії;</p> <p>г) договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності.</p>
8.	<p>Умови ліцензійного договору, які суперечать положенням Цивільного кодексу України є:</p> <p>а) неправомірними;</p> <p>б) недійсними;</p> <p>в) нікчемними;</p> <p>г) незаконними.</p>
9.	<p>Ліцензійний платіж «роялті» припускає виплату винагороди:</p> <p>а) рівними частками протягом дії договору;</p> <p>б) одноразову виплату до початку масового випуску продукції;</p> <p>в) часткову виплату до початку виробництва і виплату частини, що залишилася, протягом дії договору;</p> <p>г) одноразову виплату до початку масового випуску продукції і одноразову виплату після масового випуску продукції.</p>
10.	<p>Якщо у ліцензійному договорі відсутня умова про територію, на яку поширюються надані права на використання об'єкта права інтелектуальної власності, дія ліцензії:</p> <p>а) не обмежена територією;</p> <p>б) обмежена територією країн учасниць Женевської конвенції про авторське право;</p> <p>в) обмежена територією України;</p> <p>г) обмежена територією країн СНД.</p>
11.	<p>Особливістю договорів у сфері інтелектуальної власності є те, що:</p> <p>а) їхніми сторонами є ліцензіар і ліцензіат;</p>



	<p>б) елементами договорів є: сторони, предмет, ціна, строк, територія дії, форма договору;</p> <p>в) сторонами таких договорів можуть бути тільки фізичні особи;</p> <p>г) вони врегульовують права та обов'язки фізичних і юридичних осіб, пов'язані зі створенням, використанням, охороною та захистом результатів інтелектуальної, творчої діяльності.</p>
12.	<p>Виключна ліцензія передбачає:</p> <p>а) використання продукту лише ліцензіатом;</p> <p>б) використання продукту ліцензіаром та ліцензіатом;</p> <p>в) використання продукту лише ліцензіаром;</p> <p>г) використання іншими особами.</p>
13.	<p>За яким договором одна сторона зобов'язується створити об'єкт права інтелектуальної власності відповідно до вимог другої сторони в установленний строк?</p> <p>а) договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності;</p> <p>б) договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності;</p> <p>в) договір комерційної концесії;</p> <p>г) договір комерційної субконцесії.</p>
14.	<p>За якою ліцензією ліцензіар передає право на використання об'єкта промислової власності ліцензіату в певному обсязі, на визначеній території і на обумовлений строк, залишаючи за собою право використовувати цей об'єкт:</p> <p>а) невиключною;</p> <p>б) повною;</p> <p>в) одиничною;</p> <p>г) виключною.</p>
15.	<p>Яку назву має платіж, за яким одна частина винагороди виплачується до початку випуску продукції, а інша рівними частками до кінця дії договору:</p> <p>а) паушальний;</p> <p>б) роялті;</p> <p>в) комбінований;</p> <p>г) строковий.</p>

### **Завдання до практичного опрацювання теоретичного матеріалу**

1. Проаналізувати зміст глав 75 «Розпорядження майновими правами інтелектуальної власності», 76 «Комерційна концесія» Цивільного Кодексу України.
2. Охарактеризувати європейський досвід укладання договорів у сфері інтелектуальної власності.
3. Проаналізувати права та обов'язки сторін ліцензійного договору (зразок примірною договору див. на сайті ДП «Український інститут інтелектуальної власності» <https://ukrpatent.org/uk/articles/copyright-reg>).
4. Охарактеризувати предмет договору про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності (зразок примірною договору див. на сайті ДП «Український інститут інтелектуальної власності» <https://ukrpatent.org/uk/articles/copyright-reg>).
5. Охарактеризувати форми, у яких можуть визначатися розмір, порядок і строки виплати винагороди за використання об'єкта права інтелектуальної власності.
6. Договір комерційної концесії та договір франчайзингу: співвідношення понять.

7. Заповнити таблицю:

<i>Договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності та договір підряду</i>	
<i>Спільні риси:</i>	
1.	
...	
<i>Відмінні риси:</i>	
<i>Договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності</i>	<i>Договір підряду</i>
1.	
...	

**Рекомендована література**

1. Конституція України, від 28.06.1996 р.  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Господарський кодекс України, від 16.01.2003, №436-IV  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
3. Цивільний Кодекс України, від 16.01.2003, №435-IV  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
4. Закон України «Про авторське право та суміжні права», від 23.12.1993, 3792-ХІІ  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
5. Аксютіна А. В. Інтелектуальна власність : навчальний посібник / Аксютіна А. В., Нестерцова-Собакарь О. В., Тропін В. В. та ін. / за заг. ред. канд. юрид. наук, доц. Нестерцової-Собакарь О. В. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 140 с.
6. Верба І. І. Основи інтелектуальної власності: навчальний посібник/ І. І. Верба, В. О. Коваль; за ред. С. В. Чікін. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : НТУУ «КПІ», 2013. 262 с.
7. Жилінкова О. В. Договірне регулювання відносин щодо інтелектуальної власності в Україні та закордоном : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2015. С. 17.
8. Лазебний В. С. Основи інтелектуальної власності та її захисту / В. С. Лазебний, Г. М. Розорінов, Толюпа. Київ : Ліра-К, 2011. 150 с.
9. Семків В. О. Інтелектуальна власність : підручник для студентів неюридичних факультетів / В.О. Семків, Р. С. Шандра. Львів : Галицький друкар, 2015. 280 с.

## ГЛОСАРІЙ

*Автор* – фізична особа, яка своєю творчою працею створила твір.

*Аудіовізуальний твір* – твір, що фіксується на певному матеріальному носії (кіноплівці, магнітній плівці чи магнітному диску, компакт-диску тощо) у вигляді серії послідовних кадрів (зображень) чи аналогових або дискретних сигналів, які відображають (закодовують) рухомі зображення (як із звуковим супроводом, так і без нього), і сприйняття якого є можливим виключно за допомогою того чи іншого виду екрана (кіноекрана, телевізійного екрана тощо), на якому рухомі зображення візуально відображаються за допомогою певних технічних засобів. Видами аудіовізуального твору є кінофільми, телефільми, відеофільми, діафільми, слайдофільми тощо, які можуть бути ігровими, анімаційними (мультиплікаційними), неігровими чи іншими.

*База даних (компіляція даних)* – сукупність творів, даних або будь-якої іншої незалежної інформації у довільній формі, в тому числі – електронній, підбір і розташування складових частин якої та її упорядкування є результатом творчої праці, і складові частини якої є доступними індивідуально і можуть бути знайдені за допомогою спеціальної пошукової системи на основі електронних засобів (комп'ютера) чи інших засобів.

*Виключне право* – майнове право особи, яка має щодо твору, виконання, постановки, передачі організації мовлення, фонограми чи відеограми авторське право і (або) суміжні права, на використання цих об'єктів авторського права і (або) суміжних прав лише нею і на видачу лише цією особою дозволу чи заборону їх використання іншим особам у межах строку, встановленого Законом України «Про авторське право і суміжні права».

*Виконавець* – актор (театру, кіно тощо), співак, музикант, танцюрист або інша особа, яка виконує роль, співає, читає, декламує, грає на музичному інструменті, танцює чи будь-яким іншим способом виконує твори літератури, мистецтва чи твори народної творчості, циркові, естрадні, лялькові номери, пантоміми тощо, а також диригент музичних і музично-драматичних творів.

*Винахід (корисна модель)* – результат інтелектуальної, творчої діяльності людини в будь-якій сфері технології.

*Винахідник* – людина, інтелектуальною, творчою діяльністю якої створено винахід (корисну модель).

*Виріб* – будь-який предмет промислового виробництва або ручної роботи, зокрема частини, призначені для збирання у складений виріб, упаковка, зовнішнє оформлення, графічні символи та типографські шрифти (елементи), крім комп'ютерних програм.

*Виробник відеограми* – фізична або юридична особа, яка взяла на себе ініціативу і несе відповідальність за перший відеозапис виконання або будь-яких рухомих зображень (як із звуковим супроводом, так і без нього).

*Виробник фонограми* – фізична або юридична особа, яка взяла на себе ініціативу і несе відповідальність за перший звукозапис виконання або будь-яких звуків.

*Відеограма* – відеозапис на відповідному матеріальному носії (магнітній стрічці, магнітному диску, компакт-диску тощо) виконання або будь-яких рухомих зображень (із звуковим супроводом чи без нього), крім зображень у вигляді запису, що входить до аудіовізуального твору. Відеограма є вихідним матеріалом для виготовлення її копій.

*Відтворення примірників* – виготовлення одного або більше примірників аудіовізуального твору, фонограми, відеограми, комп'ютерної програми, бази даних у будь-якій матеріальній формі, а також їх запис для тимчасового чи постійного зберігання в електронній (у тому числі цифровій), оптичній або іншій формі, яку може зчитувати машина.

*Географічне зазначення* – найменування місця, що ідентифікує товар, який походить з певного географічного місця та має особливу якість, репутацію чи інші характеристики, зумовлені головним чином цим географічним місцем походження, і хоча б один з етапів

виробництва якого (виготовлення (видобування) та/або переробка, та/або приготування) здійснюється на визначеній географічній території.

*Державна таємниця* (далі також – секретна інформація) – вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та які визнані у порядку, встановленому цим Законом, державною таємницею і підлягають охороні державою.

*Договір* – це домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків.

*Договір комерційної концесії* – договір, за яким одна сторона (правоволоділець) зобов'язується надати другій стороні (користувачеві) за плату право користування відповідно до її вимог комплексом належних цій стороні прав з метою виготовлення та (або) продажу певного виду товару та (або) надання послуг.

*Договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності* – договір, за яким одна сторона (особа, що має виключні майнові права) передає другій стороні частково або у повному складі ці права відповідно до закону та на визначених договором умовах.

*Договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності* – договір, за яким одна сторона (творець – письменник, художник тощо) зобов'язується створити об'єкт права інтелектуальної власності відповідно до вимог другої сторони (замовника) та в установленій строк.

*Ім'я автора* – сукупність слів чи знаків, що ідентифікують автора: прізвище та ім'я автора; прізвище, ім'я та по батькові автора; ініціали автора; псевдонім автора; прийнятий автором знак (сукупність знаків) тощо.

*Запис (звукозапис, відеозапис)* – фіксація за допомогою спеціальних технічних засобів (у тому числі й за допомогою числового представлення) на відповідному матеріальному носії звуків і (або) рухомих зображень, яка дозволяє здійснювати їх сприйняття, відтворення або сповіщення за допомогою відповідного пристрою.

*Кваліфікаційна експертиза (експертиза по суті)* – експертиза, що встановлює відповідність винаходу умовам патентоздатності (новизні, винахідницькому рівню, промисловій придатності).

*Комерційна таємниця* – інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію.

*Комерційне найменування* – засіб індивідуалізації, що дозволяє відрізнити одну особу з-поміж інших та не вводить в оману споживачів щодо справжньої її діяльності.

*Компонування напівпровідникового виробу (компонування)* – сукупність пов'язаних зображень, певним чином зафіксованих або закодованих, які становлять тривимірну конфігурацію шарів, з яких складається напівпровідниковий виріб та в яких кожне зображення містить конфігурацію або частину конфігурації напівпровідникового виробу на будь-якій стадії його виготовлення.

*Комп'ютерна програма* – набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи у будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп'ютером, які приводять його у дію для досягнення певної мети або результату (це поняття охоплює як операційну систему, так і прикладну програму, виражені у вихідному або об'єктному кодах).

*Контрафактний примірник твору, фонограми, відеограми* – примірник твору, фонограми чи відеограми, відтворений, опублікований і (або) розповсюджуваний з порушенням авторського права і (або) суміжних прав, у тому числі примірники захищених в Україні творів, фонограм і відеограм, що ввозяться на митну територію України без згоди

автора чи іншого суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав, зокрема з країн, в яких ці твори, фонограми і відеограми ніколи не охоронялися або перестали охоронятися.

*Ліцензія* – дозвіл володільця патенту (ліцензіара), що видається іншій особі (ліцензіату), на використання винаходу (корисної моделі) на певних умовах.

*Ліцензійний договір* – договір, за яким одна сторона (ліцензіар) надає другій стороні (ліцензіату) дозвіл на використання об'єкта права інтелектуальної власності (ліцензію) на умовах, визначених за взаємною згодою сторін з урахуванням вимог Цивільного Кодексу України та іншого закону.

*Назва місця походження товару* – вид географічного зазначення, який означає найменування, що ідентифікує товар, який походить з певного географічного місця та який має особливі якості або властивості, виключно або головним чином зумовлені конкретним географічним середовищем з притаманними йому природними і людськими факторами, і всі етапи виробництва якого (виготовлення (видобування) та/або переробка, та/або приготування) здійснюються на визначеній географічній території.

*Напівпровідниковий виріб* – остаточна або проміжна форма будь-якого виробу, який складається з матеріальної основи, яка включає в себе шар напівпровідникового матеріалу, має один або більше шарів, що складаються з провідникового, ізоляційного або напівпровідникового матеріалу та розміщені один по відношенню до іншого відповідно до попередньо визначеної тривимірної моделі та призначені для виконання виключно або у поєднанні з іншими функціями функції електронної схеми.

*Наукове відкриття* – встановлення невідомих раніше, але об'єктивно існуючих закономірностей, властивостей та явищ матеріального світу, які вносять докорінні зміни у рівень наукового пізнання.

*Оприлюднення (розкриття публіці) твору* – здійснена за згодою автора чи іншого суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав дія, що вперше робить твір доступним для публіки шляхом опублікування, публічного виконання, публічного показу, публічної демонстрації, публічного сповіщення тощо.

*Опублікування твору, фонограми, відеограми* – випуск в обіг за згодою автора чи іншого суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав виготовлених поліграфічними, електронними чи іншими способами примірників твору, фонограми, відеограми у кількості, здатній задовольнити, з урахуванням характеру твору, фонограми чи відеограми, розумні потреби публіки, шляхом їх продажу, здавання в майновий найм, побутового чи комерційного прокату, надання доступу до них через електронні системи інформації таким чином, що будь-яка особа може його отримати з будь-якого місця і у будь-який час за власним вибором або передачі права власності на них чи володіння ними іншими способами. Опублікуванням твору, фонограми, відеограми вважається також депонування рукопису твору, фонограми, відеограми у сховищі (депозитарії) з відкритим доступом та можливістю одержання в ньому примірника (копії) твору, фонограми, відеограми.

*Організація мовлення* – організація ефірного мовлення чи організація кабельного мовлення.

*Організація ефірного мовлення* – телерадіоорганізація, що здійснює публічне сповіщення радіо- чи телевізійних передач і програм мовлення (як власного виробництва, так і виробництва інших організацій) шляхом передачі в ефір за допомогою радіохвиль (а також лазерних променів, гамма-променів тощо) у будь-якому частотному діапазоні (у тому числі й з використанням супутників).

*Патент (патент на винахід, патент на секретний винахід, патент на корисну модель, патент на секретну корисну модель)* – охоронний документ, що засвідчує пріоритет, авторство і права на винахід (корисну модель).

*Порода тварин* – цілісна консолідована (стійка) група сільськогосподарських тварин одного виду, яка має спільне походження і відрізняється специфічними екстер'єрно-конституційними та корисними господарськими властивостями, що передаються спадково.

*Похідний твір* – твір, що є творчою переробкою іншого існуючого твору без завдання шкоди його охороні (анотація, адаптація, аранжування, обробка фольклору, інша переробка твору) чи його творчим перекладом на іншу мову (до похідних творів не належать аудіовізуальні твори, одержані шляхом дублювання, озвучення, субтитрування українською чи іншими мовами інших аудіовізуальних творів).

*Примірник твору* – копія твору, виконана у будь-якій матеріальній формі.

*Примірник фонограми* – копія фонограми на відповідному матеріальному носії, яка виконана безпосередньо чи опосередковано із цієї фонограми і містить усі зафіксовані на ній звуки чи їх частину.

*Примірник відеограми* – копія відеограми на відповідному матеріальному носії, яка виконана безпосередньо чи опосередковано із цієї відеограми і містить усі зафіксовані на ній рухомі зображення чи їх частину (як із звуковим супроводом, так і без нього).

*Промисловий зразок* – результат інтелектуальної, творчої діяльності людини в галузі художнього конструювання.

*Псевдонім* – вигадане ім'я, вибране автором чи виконавцем для позначення свого авторства.

*Публічне виконання* – подання творів, виконань, фонограм, передач організацій мовлення шляхом декламації, гри, співу, танцю та іншим способом як безпосередньо (у живому виконанні), так і за допомогою будь-яких пристроїв і процесів (за винятком передачі в ефір чи по кабелях) у місцях, де присутні чи можуть бути присутніми особи, які не належать до кола сім'ї або близьких знайомих цієї сім'ї, незалежно від того, чи присутні вони в одному місці і в один і той самий час або в різних місцях і в різний час.

*Публічна демонстрація аудіовізуального твору, відеограми* – публічне одноразове чи багаторазове представлення публіці у приміщенні, в якому можуть бути присутніми особи, які не належать до кола сім'ї або близьких знайомих цієї сім'ї, аудіовізуального твору чи зафіксованого у відеограмі виконання або будь-яких рухомих зображень.

*Публічний показ* – будь-яка демонстрація оригіналу або примірника твору, виконання, фонограми, відеограми, передачі організації мовлення безпосередньо або на екрані за допомогою плівки, слайда, телевізійного кадру тощо (за винятком передачі в ефір чи по кабелях) або за допомогою інших пристроїв чи процесів у місцях, де присутні чи можуть бути присутніми особи, які не належать до кола сім'ї чи близьких знайомих цієї сім'ї особи, яка здійснює показ, незалежно від того, чи присутні вони в одному місці і в один і той самий час або в різних місцях і в різний час (публічний показ аудіовізуального твору чи відеограми означає також демонстрацію окремих кадрів аудіовізуального твору чи відеограми без дотримання їх послідовності).

*Публічне сповіщення (доведення до загального відома)* – передача в ефір за допомогою радіохвиль (а також лазерних променів, гамма-променів тощо), у тому числі з використанням супутників, чи передача на віддалі за допомогою проводів або будь-якого виду наземного чи підземного (підводного) кабелю (провідникового, оптоволоконного та інших видів) творів, виконань, будь-яких звуків і (або) зображень, їх записів у фонограмах і відеограмах, програм організацій мовлення тощо, коли зазначена передача може бути прийнята необмеженою кількістю осіб у різних місцях, віддаленість яких від місця передачі є такою, що без зазначеної передачі зображення чи звуки не можуть бути прийняті.

*Раціоналізаторська пропозиція* – визнана юридичною особою пропозиція, яка містить технологічне (технічне) або організаційне рішення у будь-якій сфері її діяльності.

*Розповсюдження об'єктів авторського права і (або) суміжних прав* – будь-яка дія, за допомогою якої об'єкти авторського права і (або) суміжних прав безпосередньо чи опосередковано пропонуються публіці, в тому числі доведення цих об'єктів до відома публіки таким чином, що її представники можуть здійснити доступ до цих об'єктів з будь-якого місця і в будь-який час за власним вибором.

*Складений виріб* – виріб, що складається з кількох елементів, які можуть бути замінені таким чином, що робить можливим розбирання та наступне збирання виробу.

*Службовий винахід (корисна модель)* – винахід (корисна модель), створений працівником:

у зв'язку з виконанням службових обов'язків чи дорученням роботодавця за умови, що трудовим договором (контрактом) не передбачене інше;

з використанням досвіду, виробничих знань, секретів виробництва і обладнання роботодавця.

*Службовий твір* – твір, створений автором у порядку виконання службових обов'язків відповідно до службового завдання чи трудового договору (контракту) між ним і роботодавцем.

*Сорт рослин* – окрема група рослин (клон, лінія, гібрид першого покоління, популяція) в рамках нижчого із відомих ботанічних таксонів (рід, вид, різновидність) незалежно від того, чи задовольняє вона умови виникнення правової охорони.

*Суб'єкт майнових авторських і (або) суміжних прав* – фізична або юридична особа, якій на законних підставах належать майнові авторські і (або) суміжні права на аудіовізуальні твори, фонограми, відеограми, комп'ютерні програми, бази даних.

*Суспільне надбання* – твори і об'єкти суміжних прав, строк дії авторського права і (або) суміжних прав на які закінчився.

*Торговельна марка* – позначення, за яким товари і послуги одних осіб відрізняються від товарів і послуг інших осіб.

*Фонограма* – звукозапис на відповідному носії (магнітній стрічці чи магнітному диску, грамофонній платівці, компакт-диску тощо) виконання або будь-яких звуків, крім звуків у формі запису, що входить до аудіовізуального твору. Фонограма є вихідним матеріалом для виготовлення її примірників (копій).

*Формальна експертиза (експертиза за формальними ознаками)* – експертиза, у ході якої встановлюється належність зазначеного у заявці об'єкта до переліку об'єктів, які можуть бути визнані винаходами (корисними моделями), і відповідність заявки та її оформлення встановленим вимогам.

*Цитата* – порівняно короткий уривок з літературного, наукового чи будь-якого іншого опублікованого твору, який використовується, з обов'язковим посиланням на його автора і джерела цитування, іншою особою у своєму творі з метою зробити зрозумілішими свої твердження або для посилання на погляди іншого автора в автентичному формулюванні.

*В умовах дистанційного навчання особливої актуальності набуває мультимедійна форма представлення навчальної інформації. Тому під час вивчення навчальної дисципліни «Інтелектуальна власність» однією з форм роботи здобувачів вищої освіти є підготовка презентації. Враховуючи основні переваги презентацій – унаочнення, структуроване подання навчальних матеріалів, інформаційна ємність, мобільність та інтерактивність, вважаємо, що дана форма роботи здобувачів сприятиме посиленню їх мотивації до вивчення навчальної дисципліни, розвитку алгоритмічного, творчого, образного мислення, підвищенню ефективності процесу засвоєння нових знань.*

## **ТЕМИ ПРЕЗЕНТАЦІЙ**

1. Еволюція інтелектуальної власності.
2. Зародження теорії власності в епоху Стародавнього світу та Середньовіччя.
3. Соціальна, культурна і економічна значимість інтелектуальної власності.
4. Співвідношення творчої та інтелектуальної діяльності людини.
5. Інтелектуальна власність як основа розвитку інформаційного суспільства.
6. Основні міжнародні угоди у сфері інтелектуальної власності.
7. Міжнародне співробітництво у сфері інтелектуальної власності.
8. Європейські директиви у сфері інтелектуальної власності.
9. Сутність суміжних прав та їх правова природа.
10. Наукове відкриття як об'єкт інтелектуальної власності.
11. Роль і значення інтелектуальної власності в формуванні національної інноваційної системи.
12. Відповідальність за порушення авторських і суміжних прав.
13. Плагіат: поняття, ознаки та особливості.
14. Плагіат в українському інформаційному просторі: шляхи подолання.
15. «Піратство» у сфері інтелектуальної власності в світі.
16. Проблема «інтелектуального піратства» в Україні та можливі шляхи її вирішення.
17. Актуальні винаходи в Україні.
18. Патентування вітчизняних винаходів за кордоном.
19. Правове регулювання ноу-хау: сучасний стан та перспективи розвитку.
20. «Комерційна таємниця» та «ноу-хау»: проблема розмежування понять та правового регулювання.
21. Спадкоємництво інтелектуальних прав.
22. Інжиніринг як форма комерціалізації інтелектуальної власності.
23. Франчайзинг як форма комерціалізації інтелектуальної власності.
24. Порівняльний аналіз законодавства країн Західної Європи у сфері інтелектуальної власності.
25. Роялті та система паушальних платежів: переваги і недоліки.
26. Судова практика України про захист прав на торговельні марки.
27. Музичний твір, хореографія і пантоміма як об'єкти авторського права.
28. Організації України, які захищають авторські і суміжні права: поняття, порядок створення та компетенція.
29. Розповсюдження контрафактної продукції – глобальна проблема сьогодення.
30. Проблеми захисту українських споживачів від контрафактної та піратської продукції та шляхи їх подолання.
31. Співвідношення понять торговельна марка та комерційне найменування.
32. Проблемні аспекти патентування об'єктів промислової власності в іноземних державах та шляхи їх вирішення.
33. Комп'ютерні програми як об'єкт права інтелектуальної власності: проблемні аспекти.



34. Співвідношення понять «охорона прав» і «захист прав» інтелектуальної власності.
35. Представники у справах інтелектуальної власності (патентні повірені) як суб'єкти патентного права.
36. Особисті немайнові права на об'єкти інтелектуальної власності.
37. Майнові права суб'єктів інтелектуальної власності.
38. Європейський досвід укладання договорів у сфері інтелектуальної власності.
39. Ліцензійні договори: поняття, ознаки, види, особливості реалізації.
40. Види договорів комерційної концесії (франчайзингу): українська та світова практика.
41. Світова організація торгівлі. Угода TRIPS.
42. Державне стимулювання інтелектуальної діяльності.
43. Роль та значення Всесвітньої організації інтелектуальної власності для захисту прав авторів.
44. Інститут комерційних позначень: загальна характеристика та джерела правового регулювання.
45. Охорона прав на комерційні найменування: український та зарубіжний досвід.
46. Охорона прав на географічні зазначення та інтеграція України в європейський правовий простір.
47. Селекційні досягнення в рослинництві та тваринництві як об'єкти права інтелектуальної власності.
48. Охорона права на сорти рослин: український та світовий досвід.
49. Законодавство України про охорону на породи тварин: проблеми вдосконалення.
50. Інтелектуальна власність на раціоналізаторську пропозицію: світовий досвід та проблеми реалізації в Україні.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЗАКОНОДАВЧИХ ТА НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТІВ

1. Конституція України, від 28.06.1996 р.  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Господарський кодекс України, від 16.01.2003, №436-IV  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
3. Цивільний Кодекс України, від 16.01.2003, №435-IV  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
4. Закон України «Про авторське право та суміжні права», від 23.12.1993, 3792-ХІІ  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
5. Закон України «Про державну таємницю», від 21.01.1994, 3855-ХІІ  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12>
6. Закон України «Про доступ до публічної інформації», від 13.01.2011, № 2939-VI  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>
7. Закон України «Про інформацію», від 02.10.1992, № 2657-ХІІ  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>
8. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», від 15.12.1993, №3687-ХІІ  
<https://zakon.rada.gov.ua/go/3687-12>
9. Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг», від 15.12.1993, № 3689-ХІІ  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>
10. Закон України «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів», від 05.11.1997, № 621/97-ВР  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/621/97-%D0%B2%D1%80#Text>
11. Закон України «Про охорону прав на промислові зразки», від 15.12.1993, № 850-IV  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12>
12. Закон України «Про охорону прав на сорти рослин», від 21.04.1993, № 3116-ХІІ  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3116-12#Text>
13. Закон України «Про правову охорону географічних зазначень», від 16.06.1999, № 752-XIV  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-14>
14. Закон України «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних», від 23.03.2000 № 1587-111  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1587-14>
15. Методичні рекомендації про порядок складання, подачі та розгляду заяви на раціоналізаторську пропозицію, затверджене наказом Держпатенту України від 27 серпня 1995 р. №131  
<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0131223-95#Text>
16. Положення про свідоцтво на раціоналізаторську пропозицію, затверджене наказом Державного патентного відомства України від 22 серпня 1995 р. №129  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0323-95#Text>
17. Положення про свідоцтво про авторство на сорт рослин, затверджене наказом Міністерства аграрної політики України від 28 травня 2003 р. №151  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0470-03#Text>
18. Порядок сплати зборів за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23.12.2004 р. №1716  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1716-2004-%D0%BF#Text>
19. Правила складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель, затверджені Наказом Міністерства освіти і науки України від 22.01.2001 р. №22  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0173-01>
20. Правила складання, подання та розгляду заявки на видачу свідоцтва України на знак для товарів і послуг, затверджені наказом Держпатенту України від 28.07.1995 р. №116  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0276-95>

21. Правила складання та подання заявки на промисловий зразок, затвержені Наказом Міністерства освіти і науки України від 18.02.2002 р. №110 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0226-02>

22. Тимчасове положення про правову охорону об'єктів промислової власності та раціоналізаторських пропозицій в Україні, затверджене Указом Президента України від 18.09.1992 р. №479/92 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479/92#Text>

## ЛІТЕРАТУРА

1. Аксютіна А. В., Нестерцова-Собакарь О. В., Тропін В. В., Тропіна О. М. Інтелектуальна власність : навчальний посібник / за заг. ред. канд. юрид. наук, доц. Нестерцової-Собакарь О. В. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 140 с.
2. Антонов В. М. Інтелектуальна власність і комп'ютерне авторське право. 3-тє вид., стереотип. Київ : КНТ, 2016. 614 с.
3. Бабець І. Г., Мойсеєнко І. П. Інтелектуальна власність : навчальний посібник. Львів : ЛДУВС, 2016. 160 с.
4. Бондаренко С. В. Авторське право та суміжні права : навчальний посібник. Київ : Ін-т інтел. власн. і права, 2018. 288 с.
5. Вахонєва Т. М. Авторське право і суміжні права в Україні : навчальний посібник. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : ВД «Дакор», 2019. 576 с.
6. Верба І. І., Коваль В. О. Основи інтелектуальної власності : навчальний посібник. Київ : НТУУ «КПІ», 2013. 262 с.
7. Григоренко А. В., Григоренко Л. С. Інтелектуальна власність : законодавство, судова практика : практ. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2015. 344 с.
8. Дергачова В. В., Пермінова С. О. Інтелектуальна власність : навчальний посібник. Київ : НТУУ «КПІ», 2015. 416 с.
9. Еннан Р. Є., Кулініч О. О., Мазуренко С. В., Романадзе Л. Д. Право інтелектуальної власності : навчальний посібник. Київ : Алерта, 2016. 492 с.
10. Енциклопедія інтелектуальної власності / за ред. проф. П. П. Крайнева. Київ : Старт-98, 2012. 660 с.
11. Жилінкова О. В. Договірне регулювання відносин щодо інтелектуальної власності в Україні та за кордоном : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 280 с.
12. Жувака О. В., Капіца Ю. М., Ступак С. К. Авторське право і суміжні права в Європі : монографія. Київ : Логос, 2012. 696 с.
13. Інтелектуальна власність : навчальний посібник / під ред. В. П. Мартинюка. Тернопіль : ТНЕУ, 2015. 360 с.
14. ІТ-право / Джочка О. П. та ін. ; за ред. Яворської О. С. Львів : Видавництво «Левада», 2017. 470 с.
15. Капінос М. М., Лерантович Е. Т., Солощук М. М. Інтелектуальна власність : підручник. Харків : «Друкарня Мадрид», 2016. 396 с.
16. Кірін Р. С., Хоменко В. Л., Коросташова І. М. Інтелектуальна власність : підручник. Дніпро : Національний гірничий університет, 2012. 320 с.
17. Кузьмін О. Є. Франчайзинг : навчальний посібник / Кузьмін О. Є., Мирончук Т. В., Салата І. З., Марчук Л. В. / за ред. Кузьміна О. Є. Київ : Знання, 2011. 267 с.
18. Лазебний В. С., Розорінов Г. М., Толюпа С. В. Основи інтелектуальної власності та її захисту : навчальний посібник. Київ : Ліра-К, 2011. 150 с.
19. Мелентьєв О. Б. Основи патентознавства та раціоналізації : навчально-методичний посібник. Умань : «АЛІМІ», 2016. 160 с.
20. Мікульонок І. О. Інтелектуальна власність : навчальний посібник. Вид. 3-тє. Київ : Кондор-Видавництво, 2015. 242 с.
21. Потехіна В. О. Інтелектуальна власність : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2018. 414 с.
22. Право інтелектуальної власності : підручник / Булеца С. Б. та ін. ; за заг. ред. д.ю.н., проф. Булеци С. Б., к.ю.н., доц. Чепис О. І. Ужгород : РІК-У, 2019. 488 с.
23. Романадзе Л. Д., Цибульов П. М., Кулініч О. О. Інтелектуальна власність : підручник. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2016. 424 с.
24. Світличний О. П. Право інтелектуальної власності : підручник. Вид. 2, змін. і доп. Київ : НУБіП України, 2016. 355 с.

25. Семків В. О., Шандра Р. С. Інтелектуальна власність : підручник для студентів неюридичних факультетів. Львів : Галицький друкар, 2015. 280 с.
26. Сорока Н. Є. Авторське право і суміжні в інформаційному суспільстві : європейський досвід : монографія. Харків : Право, 2019. 332 с.
27. Харитонова О. І. Право інтелектуальної власності : підручник / Харитонова О. І., Харитонова Є. О., Ківалова Т. С. та ін. / за заг. ред. Харитонової О. І. Київ : Юрінком Інтер, 2019. 539 с.
28. Ходаківський Є. І., Якобчук В. П., Литвинчук І. Л. Інтелектуальна власність : економіко-правові аспекти : підручник. Вид. 3-тє, перероб. та доп. Київ : «Центр учбової літератури», 2017. 504 с.
29. Ястремська О. О. Інтелектуальна власність : навчальний посібник. Харків : Вид. ХНЕУ, 2013. 124 с.
30. Штефан А. С. Авторське право і суміжні права : особливості правової охорони, здійснення та захисту : монографія. Київ : НДІ інтелектуальної власності НАПрНУ, ТОВ «НВП Інтерсервіс», 2017. 150 с.

Підписано до друку 31.05.2021 р.  
Формат 60x84 1/16. Ум. др. арк. 4,5.  
Тираж 120 прим. Зам. № 1887.

**Видавництво Б. І. Маторіна**  
84116, м. Слов'янськ, вул. Г. Батюка, 19.  
Тел. [+38 050 518 88 99](tel:+380505188899). E-mail: [matorinb@ukr.net](mailto:matorinb@ukr.net)

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК №3141, видане Державним комітетом телебачення та радіомовлення України від 24.03.2008 р.